

งานพระราชทานเพลิงศพ
พระครูโกวิทธรรมสาคร (วิทย์ กุสลจิตฺโต)
อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลบางกระเจ้า
อดีตเจ้าอาวาสวัดชีผ้าขาว
ณ วัดชีผ้าขาว
ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองฯ
จังหวัดสมุทรสาคร
๒๖ มีนาคม ๒๕๖๐

งานพระราชทานเพลิงศพ

พระครูโกวิทธรรมสาคร

(วิทย์ กุสลจิตฺโต)

อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลบางกระเจ้า

อดีตเจ้าอาวาสวัดชีผ้าขาว

ณ วัดชีผ้าขาว

ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองฯ

จังหวัดสมุทรสาคร

๒๖ มีนาคม ๒๕๖๐

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๑๔๒๙๑ **สำนักพระราชวัง**

๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๘

พระครูโกวิทธรรมสาคร (วิทย์ กุสลจิตฺโต) อายุ ๙๒ พรรษา ๔๗ อดีตเจ้าอาวาสวัดชีผ้าขาว มรณภาพเนื่องจากสำลักเสมหะ ณ โรงพยาบาลสมุทรสาคร อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เมื่อวันอังคาร ที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๘ เวลา ๐๑.๑๐ น.

วันพุธ ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๘ เวลา ๑๖.๐๐ น. ขอรับพระราชทานน้ำหลวงสรงศพ พร้อมด้วยเครื่องเกียรติยศประกอบศพ ณ ศาลาการเปรียญ วัดชีผ้าขาว อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานหีบเชิงชายประกอบศพ.

กนิษฐา/พิมพ์/ /ทาน.

วัน	**หน้าที่** พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระครูโกวิทธรรมสาคร (วิทย์ กุสลจิตฺโต) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

(แบบ ก.)

หมายรับสั่งที่ ๔๐๗๗ **สำนักพระราชวัง**

๑ มีนาคม ๒๕๖๐

พระราชทานเพลิงศพ พระครูโกวิทธรรมสาคร (วิทย์ กุสลจิตฺโต) อดีตเจ้าอาวาสวัดชีผ้าขาว ณ เมรุชั่วคราววัดชีผ้าขาว อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

<u>วันศุกร์ ที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๐</u> เวลา ๑๔.๐๐ น. เชิญหีบศพเวียนเมรุ แล้วเชิญขึ้นตั้งบนจิตกาธาน

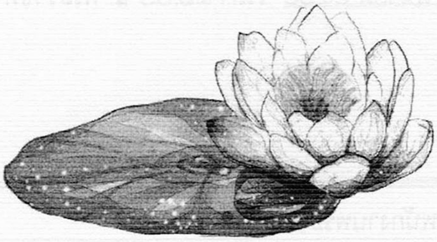
<u>วันอาทิตย์ ที่ ๒๖ มีนาคม ๒๕๖๐</u> เวลา ๑๖.๐๐ น. พระราชทานเพลิง.

กนิษฐา/พิมพ์/ณัฐ... /ทาน.

วัน	หน้าที่ พนักงานพระราชพิธี
	นำหมายเรียน เจ้าภาพศพ พระครูโกวิทธรรมสาคร (วิทย์ กุสลจิตฺโต) เพื่อทราบ.

ทั้งนี้ให้จัดการตามหน้าที่และกำหนดวันตามรับสั่งอย่าให้ขาดเหลือ ถ้าสงสัยก็ให้ถามผู้รับรับสั่งโดยหน้าที่ราชการ

ผู้รับรับสั่ง

สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ

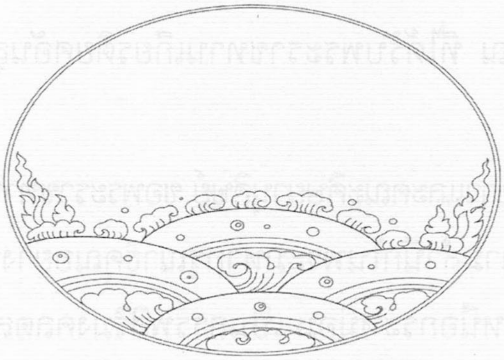
สมเด็จพระบรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานเพลิงศพ พระครูโกวิทธรรมสาคร อดีตเจ้าอาวาสวัดชีผ้าขาว นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นพ้นแก่พระครูโกวิทธรรมสาคร คณะสงฆ์วัดชีผ้าขาว และคณะศิษยานุศิษย์อย่างหาที่สุดมิได้

หากความทราบโดยญาณวิถี ถึงดวงวิญญาณของ พระครูโกวิทธรรมสาคร ได้ด้วยประการใดในสัมปรายภพ คงจะมีความปลาบปลื้มซาบซึ้งเป็นล้นพ้นในพระมหากรุณาธิคุณ ที่ได้รับพระราชทานเกียรติยศอันสูงยิ่งในวาระสุดท้ายแห่งชีวิต

คณะสงฆ์วัดชีผ้าขาวและคณะศิษยานุศิษย์ ขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสถวายพระพร ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่สุดมิได้ และจะเทิดทูนไว้เหนือเกล้าเหนือกระหม่อม เป็นสรรพสิริมงคลตลอดไป

ขอถวายพระพร

คณะสงฆ์วัดชีผ้าขาว

พระครูโกวิทธรรมสาคร

(วิทย์ กุสลจิตฺโต)

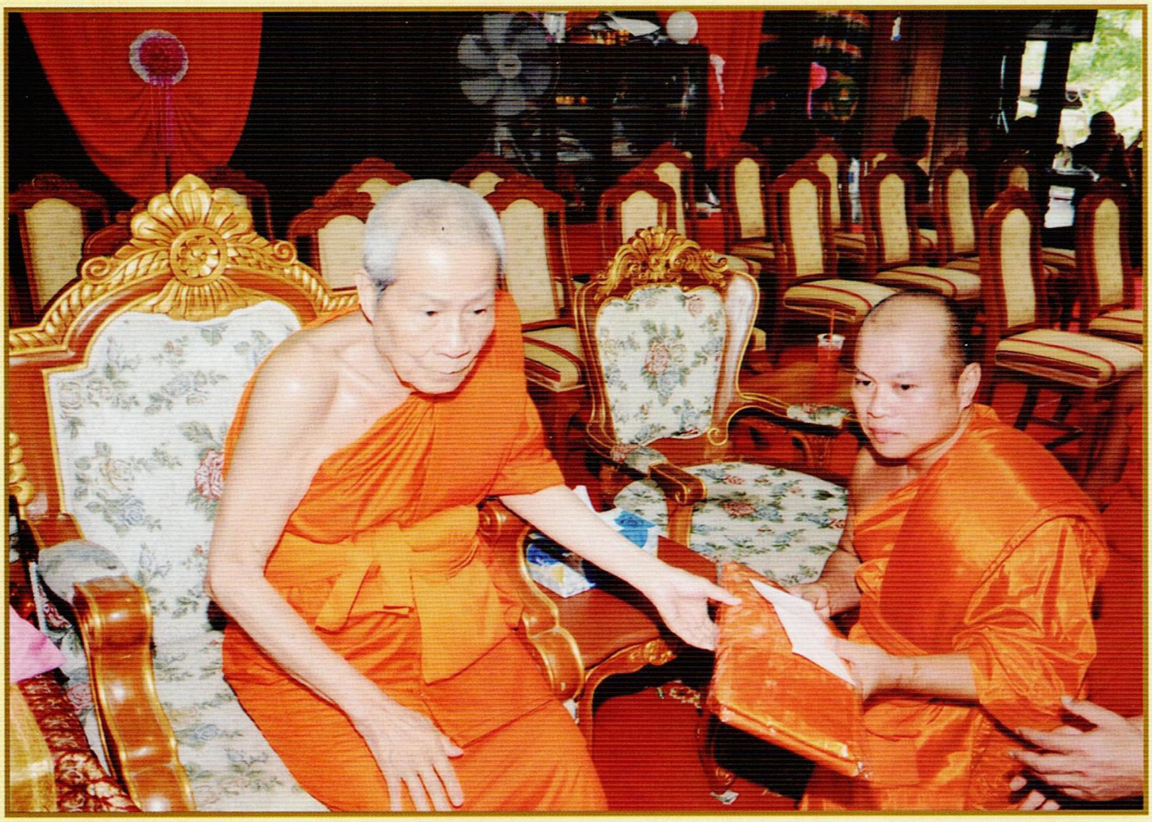

๑๒-๑๓ มี.ค. ๒๕๓๘

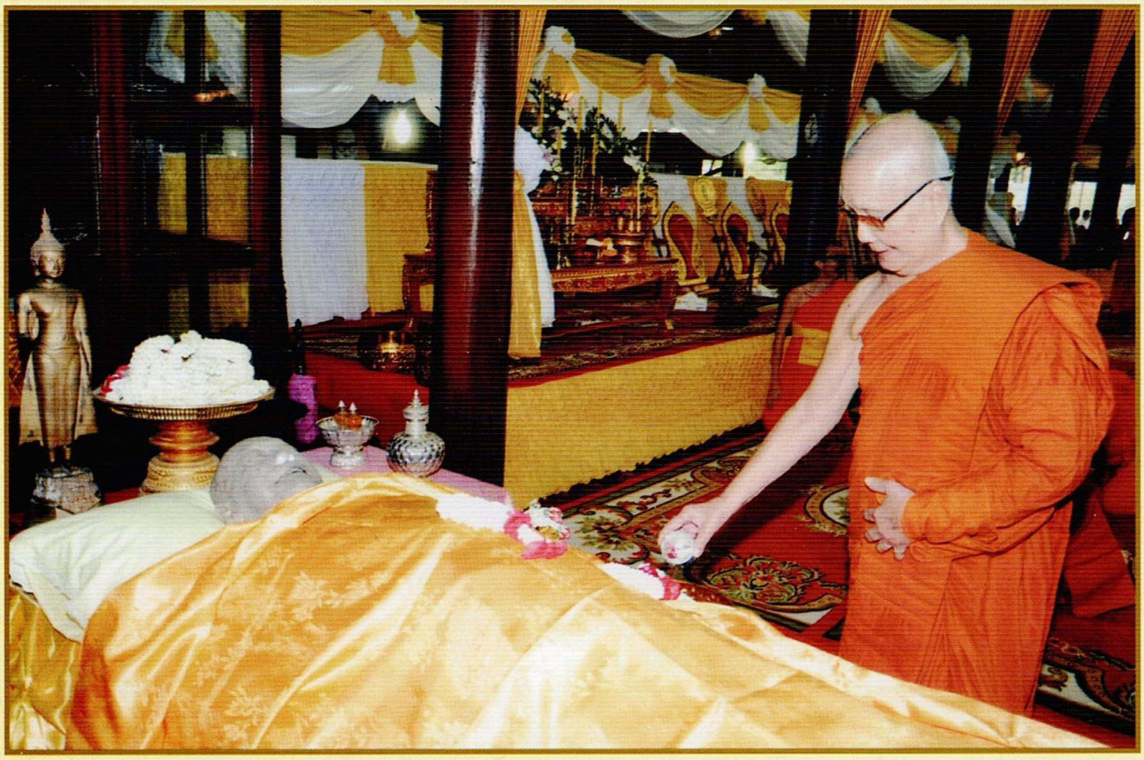

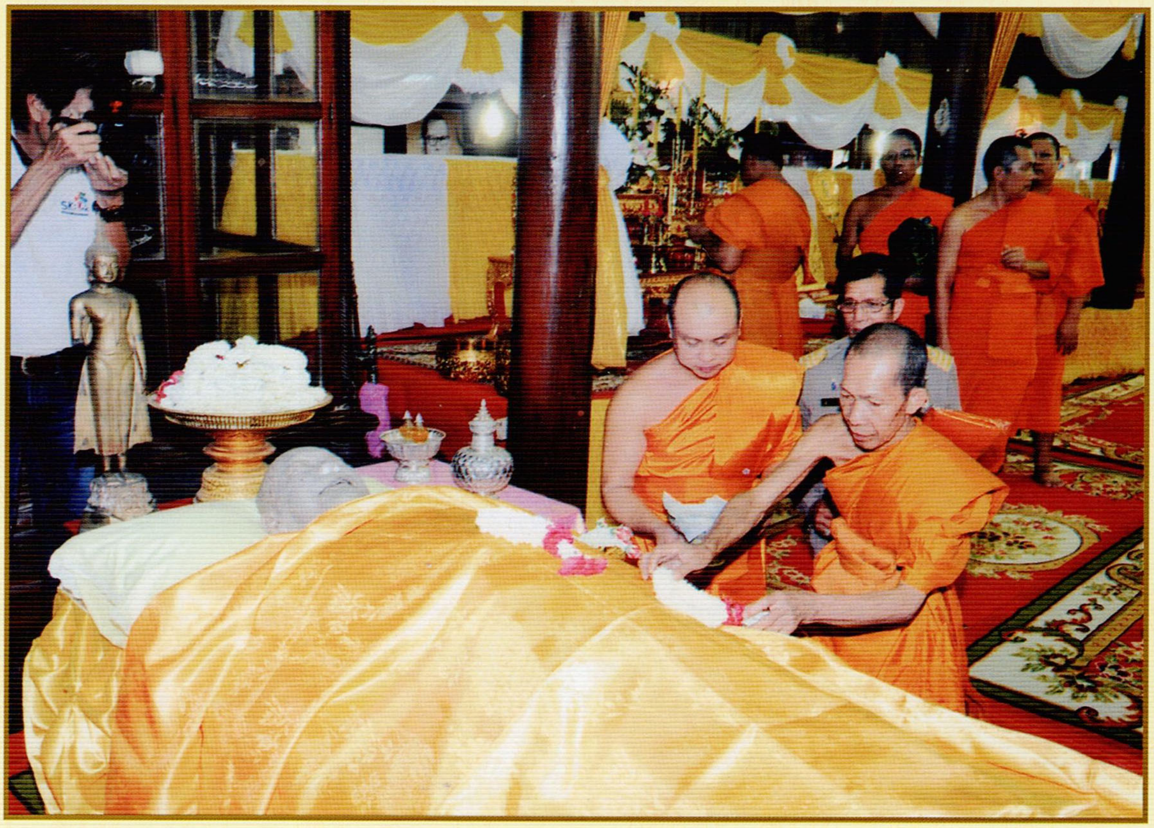

รำลึกถึง
พระครูโกวิทธรรมสาคร (วิทย์ กุสลจิตฺโต)
อดีตที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลบางกระเจ้า
อดีตเจ้าอาวาสวัดชีผ้าขาว

พระครูโกวิทธรรมสาคร หรือที่ศิษยานุศิษย์และผู้ที่เคารพนับถือนิยมเรียกท่านว่า "หลวงพ่อวิทย์" "อาจารย์วิทย์" เป็นพระเถระรัตตัญญู ผู้มีพรรษายุกาลมากรูปหนึ่งในคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาคร เป็นผู้ที่เคร่งครัดต่อสิกขาและข้อปฏิบัติของคณะสงฆ์ เอาใจใส่ต่อกิจการคณะสงฆ์ทั้งในตำแหน่งเจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล และที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลอย่างดี เป็นผู้มีอัธยาศัยดีงามอ่อนน้อมถ่อมตน คบง่ายคุยง่าย เป็นกันเอง ไม่ถือตัว นอกจากการปกครองแล้ว ยังมีความสามารถอีกประการหนึ่ง คือ สวดมนต์ได้ทั้งภาษาไทย ทั้งภาษารามัญ สวดพระปาฏิโมกข์ได้ทั้ง ๒ ภาษา แม้การแสดงพระธรรมเทศนาก็เช่นเดียวกัน ซึ่งนับว่าหายาก ทั้งนี้ เพราะท่านมีเชื้อสายรามัญมาแต่เดิม

หลังจากที่ได้รับใช้ประเทศชาติ โดยการเป็นผู้พิทักษ์สันติราษฎร์จากกรมตำรวจแล้ว ได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา ดูแลและอบรมสั่งสอนประชาชน ตั้งใจศึกษาหลักธรรมจนแตกฉาน สามารถสอบนักธรรมชั้นเอกได้ เป็นครูสอนวิชานักธรรมชั้นเอก และสนใจศึกษาพระบาลีจนสามารถรู้ไวยากรณ์เบื้องต้นได้เป็นอย่างดี นำมาประกอบกับการอ่าน-สวด-เขียนบทสวดมนต์และหลักธรรมต่างๆ เพราะการจะอ่านเขียนบาลีได้ถูกต้องนั้นต้องรู้ไวยากรณ์เป็นพื้นฐาน

นอกจากนั้น ท่านยังสนใจศึกษาหาความรู้จากหนังสือต่างๆ แล้วนำมาประกอบใช้กับการปกครอง ทำให้กิจการงานคณะสงฆ์ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับทางพระพุทธศาสนา โดยเชื่อว่า ขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของชาติ ที่จะรักษาเอกราชให้ถาวรตลอดไป

แม้ท่านจะมรณภาพจากไปแล้ว แต่เรื่องราวของผู้ที่เกิดมาแล้ว ทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ-พระพุทธศาสนา ยังเป็นร่องรอยให้ชนรุ่นหลังดำเนินตามได้ตลอดไป

พระเทพสาครมุนี
(สมบูรณ์ ปญฺญาวุโธ ป.ธ.๙)
เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสาคร
วัดเจษฎาราม พระอารามหลวง

บูชาพระคุณ

หลวงพ่อวิทย์ กุสลจิตฺโต เป็นผู้ที่มีความรอบรู้เรื่องราวต่างๆ ที่ท่านเคยมีประสบการณ์รับใช้ประเทศชาติ ดูแลสุขทุกข์ของประชาชนในฐานะเป็นผู้พิทักษ์สันติราฎร์มาก่อน นำมาแนะนำคณะศิษยานุศิษย์และผู้ที่เคารพนับถือว่า สิ่งนี้ควรทำ สิ่งนี้ไม่ควรทำ ปกครองด้วยกุศลจิตเป็นที่ตั้ง หวังความมั่นคงเจริญรุ่งเรืองแก่ศิษยานุศิษย์ตลอดมา

หลวงพ่อเป็นผู้มีความสามารถพูดได้ทั้งภาษาไทย และภาษารามัญ การสวดมนต์ สวดพระปาฏิโมกข์ ก็เช่นเดียวกัน หากรู้ว่าเป็นชาวรามัญ ท่านก็จะทักทายพูดคุยเป็นภาษารามัญทุกครั้งตลอดมา นอกจากนี้ หลวงพ่อยังแนะนำให้รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยเชื้อสายรามัญไว้ โดยเฉพาะขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวกับทางพระพุทธศาสนา ซึ่งได้ยอมรับนับถือมาเป็นเวลาช้านาน แนะนำการพูด การแต่งกาย ขนบธรรมเนียมประเพณีทั้งงานบุญและงานศพ คำแนะนำเหล่านี้คณะสงฆ์และศิษยานุศิษย์ปฏิบัติสืบทอดกันมาถึงปัจจุบัน

ถึงแม้หลวงพ่อจะมรณภาพจากไปแล้ว แต่คำแนะนำพร่ำสอน ยังคงอยู่ในความทรงจำของศิษยานุศิษย์ และผู้ที่เคารพนับถือตลอดไป

เรื่องราวการทำคุณประโยชน์ทั้งแก่ประเทศชาติบ้านเมืองและพระพุทธศาสนาของหลวงพ่อ จะเป็นร่องรอยให้ผู้อยู่ภายหลังดำเนินตามได้อย่างดี

คณะสงฆ์

คณะทายก-ทายิกา และศิษยานุศิษย์

วัดชีผ้าขาว

ประวัติพระครูโกวิทธรรมสาคร

๑. ชื่อ

พระครูโกวิทธรรมสาคร ฉายา กุสลจิตฺโต อายุ ๙๓ พรรษา ๔๗ วิทยฐานะ นักธรรมเอก วัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ๑. เจ้าอาวาสวัดชีผ้าขาว

๒. ที่ปรึกษาเจ้าคณะตำบลบางกระเจ้า

๒. สถานะเดิม

ชื่อ วิทย์ นามสกุล ชาวผ้าขาว เกิดวัน ๒ฯ๘ ค่ำ ปีจอ ตรงกับวันที่ ๓ เดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๕ บิดาชื่อ นายนิ่ม มารดาชื่อ นางเกตุ ณ บ้านเลขที่ ๓๔ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

๓. บรรพชาอุปสมบท

วัน ๑ฯ๖ ค่ำ ปี วอก ตรงกับวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๑ ณ อุโบสถวัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร โดยมี

พระอุปัชฌาย์ พระครูอุดมสาครธรรม วัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร (ปัจจุบันมรณภาพแล้ว)

พระกรรมวาจาจารย์ พระครูโกมุทธรรมธาดา วัดป้อมวิเชียรโชติการาม ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร (ปัจจุบันมรณภาพแล้ว)

พระอนุสาวนาจารย์ พระชำนาญ จนฺทญาโณ (พระครูมงคลสาครชัย) วัดป้อมวิเชียรโชติการาม ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร (ปัจจุบันมรณภาพแล้ว)

๔. วิทยฐานะ

พ.ศ. ๒๔๗๙

- สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ โรงเรียนวัดโกรกกราก ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. ๒๕๑๔

- สอบได้นักธรรมชั้นเอก วัดป้อมวิเชียรโชติการาม สำนักเรียนคณะจังหวัดสมุทรสาคร

ความรู้พิเศษ พูด อ่าน และเขียนภาษารามัญ (มอญ) ได้เป็นอย่างดี

ความชำนาญพิเศษ ช่างไม้ ออกแบบสิ่งก่อสร้าง เช่น ศาลาการเปรียญ วิหารเรือนไทยลักษณะทรงไทย

๕. งานปกครอง

๑. ดำรงตำแหน่งทางการปกครอง ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๒๑

- ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. ๒๕๔๑

- ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะตำบลบางกระเจ้า ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. ๒๕๔๕

- ได้รับแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์ อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

๖. งานด้านการศึกษา

๑. ตำแหน่งทางด้านการศึกษา ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๑๕

- ได้รับแต่งตั้งเป็นครูสอนพระปริยัติธรรมประจำสำนักศาสนศึกษา วัดป้อมวิเชียรโชติการาม ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. ๒๕๒๑ - ปัจจุบัน

- เป็นกรรมการควบคุมห้องสอบธรรมสนามหลวง สนามสอบอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. ๒๕๔๑ - ๒๕๔๖

- เป็นกรรมการดำเนินการสอบธรรมชั้นนวกภูมิ สนามสอบตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. ๒๕๔๑ - ปัจจุบัน

- เป็นเจ้าสำนักศาสนศึกษาวัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
- เป็นกรรมการการสอบบาลีสนามหลวง สนามสอบคณะจังหวัดสมุทรสาคร

พ.ศ. ๒๕๔๖ - ปัจจุบัน

- เป็นที่ปรึกษาจริยธรรมโรงเรียนวัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

- เป็นกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนวัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดสมุทรสาคร

๒. วิธีส่งเสริมการศึกษา ดังนี้

- จัดซื้ออุปกรณ์การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรวัดชีผ้าขาว และนักเรียนโรงเรียนวัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
- เอาใจใส่แนะนำอบรมพระนวกะที่บวชในระยะสั้น เพื่อให้รู้หลักพระธรรมวินัยพร้อมทั้งน้อมนำไปประพฤติปฏิบัติ เมื่อลาสิกขาไปจะได้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของพระพุทธศาสนาต่อไป
- ได้จัดส่งพระภิกษุสามเณรเข้ารับการอบรมนักธรรมชั้นโท-เอกก่อนสอบ เป็นประจำทุกปี
- จัดส่งพระภิกษุในวัดเข้ารับการอบรมครูสอนพระปริยัติธรรมเพื่อเป็นครูสอนในสำนักศาสนศึกษาวัดชีผ้าขาว
- ให้การอุปถัมภ์ในการเปิดอบรมนักธรรมชั้นโท-ชั้นเอก ก่อนสอบ ณ วัดเจษฎาราม เป็นประจำทุกปีๆ ละ ๑,๐๐๐ บาท ในระยะเวลา ๕ ปี เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน)
- ให้การอุปถัมภ์ในการเปิดอบรมบาลีก่อนสอบ ณ วัดไร่ขิง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เป็นประจำทุกปี

  โดยอุปถัมภ์ผ่านทางคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาคร ปีละ ๑,๐๐๐ บาท ในระยะเวลา ๕ ปี เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน)
- ให้การอุปถัมภ์ในการสอบธรรมสนามหลวง เป็นประจำทุกปีๆ ละ ๑,๐๐๐ บาท ระยะเวลา ๕ ปี เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

- ให้การอุปถัมภ์ในการสอบบาลีสนามหลวง สนามสอบคณะจังหวัดสมุทรสาคร เป็นประจำทุกปีๆ ละ ๑,๐๐๐ บาท ในระยะเวลา ๕ ปี เป็นเงิน ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

รวมผลงานด้านสนับสนุนการศึกษา

เป็นเงิน ๒๐,๐๐๐ บาท (สองหมื่นบาทถ้วน)

๗. งานศึกษาสงเคราะห์

๑. การตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๔๒

- ได้ดำเนินการจัดตั้งทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาวัดชีผ้าขาว ชื่อทุน "ทุนนักเรียนชั้นประถมศึกษาวัดชีผ้าขาว" ตามบัญชีเงินฝากธนาคาร ธ.ก.ส. จำกัด สาขาสมุทรสาคร ประเภทฝากออมทรัพย์ โดยเริ่มตั้งทุน ๕,๐๐๐ บาท (ห้าพันบาทถ้วน)

๒. การเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์

- ได้ดำเนินการเพิ่มทุนการศึกษาสงเคราะห์นักเรียนชั้นประถมศึกษาวัดชีผ้าขาว ชื่อทุน "ทุนนักเรียนชั้นประถมศึกษาวัดชีผ้าขาว" ตามบัญชีเงินฝากธนาคาร ธ.ก.ส. จำกัด สาขาสมุทรสาคร ประเภทฝากออมทรัพย์ ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๔๘ จำนวนเงิน ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาทถ้วน)
เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๕๔๘

พ.ศ. ๒๕๔๙ จำนวนเงิน ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาทถ้วน)
เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๕๔๙

พ.ศ. ๒๕๕๐ จำนวนเงิน ๒,๐๐๐ บาท (สองพันบาทถ้วน)
เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๕๕๐

พ.ศ. ๒๕๕๑ จำนวนเงิน ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาทถ้วน)
เมื่อวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๕๕๑

พ.ศ. ๒๕๕๒ จำนวนเงิน ๒,๐๐๐ บาท (สองพันบาทถ้วน)
เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๕๕๒

พ.ศ. ๒๕๕๓ จำนวนเงิน ๑,๐๐๐ บาท (หนึ่งพันบาทถ้วน)
เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๓

รวมเงินเพิ่มทุนเป็นเงิน ๘,๐๐๐ บาท (แปดพันบาทถ้วน)

ปัจจุบันมีเงินฝากเป็นจำนวนเงิน ๑๔,๘๐๗.๒๗ บาท
(หนึ่งหมื่นสี่พันแปดร้อยเจ็ดบาทยี่สิบเจ็ดสตางค์)

๓. การแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์

- ได้ดำเนินการแจกทุนการศึกษาสงเคราะห์แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนวัดชีผ้าขาว ตำบลท่าจีน อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๔๙ จำนวน ๕ ทุนๆ ละ ๓๐๐ บาท เป็นจำนวนเงิน
๑,๕๐๐ บาท (หนึ่งพันห้าร้อยบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๐ จำนวน ๕ ทุนๆ ละ ๓๐๐ บาท เป็นจำนวนเงิน
๑,๕๐๐ บาท (หนึ่งพันห้าร้อยบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๑ จำนวน ๕ ทุนๆ ละ ๓๐๐ บาท เป็นจำนวนเงิน
๑,๕๐๐ บาท (หนึ่งพันห้าร้อยบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๒ จำนวน ๕ ทุนๆ ละ ๓๐๐ บาท เป็นจำนวนเงิน
๑,๕๐๐ บาท (หนึ่งพันห้าร้อยบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๓ จำนวน ๕ ทุนๆ ละ ๓๐๐ บาท เป็นจำนวนเงิน
๑,๕๐๐ บาท (หนึ่งพันห้าร้อยบาทถ้วน)

รวมผลงานด้านการแจกทุนนักเรียน
เป็นจำนวนเงิน ๗,๕๐๐ บาท (เจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน)

๔. การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน ดังนี้

พ.ศ. ๒๕๔๘ - ปัจจุบัน

- ได้จัดหาของขวัญและเครื่องอุปกรณ์การเรียนการสอน มอบให้แก่นักเรียนและโรงเรียนวัดชีผ้าขาว เนื่องในงานวันเด็กแห่งชาติ
- ได้ดำเนินการจัดหาอาหารบิณฑบาตที่เหลือจากที่พระภิกษุสามเณรฉันเสร็จแล้ว มอบให้โรงเรียนวัดชีผ้าขาว เพื่อเลี้ยงเด็กนักเรียนที่มาเรียนหนังสือในวันราชการเป็นประจำทุกๆ วัน ไม่เคยขาดตลอดทั้งปี

พ.ศ. ๒๕๔๙

- ได้ดำเนินการสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็กหน้าอาคารโรงเรียนวัดบางกระเจ้า กว้าง ๒ เมตร ยาว ๘๐ เมตร เป็นเงิน ๑๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งแสนบาทถ้วน)
- ได้ดำเนินการสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ข้างสนามโรงเรียนวัดบางกระเจ้า กว้าง ๓ เมตร ยาว ๙๐ เมตร เป็นเงิน ๒๕๐,๐๐๐ บาท (สองแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)
- ได้ซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์พร้อมอุปกรณ์ติดตั้ง มอบให้แก่โรงเรียนวัดบางกระเจ้า จำนวน ๑ เครื่อง เป็นเงิน ๑๕,๐๐๐ บาท (หนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๒

- ได้ซื้อดินถมหน้าบริเวณหน้าอาคารโรงเรียนวัดบางกระเจ้า เนื่องจากพื้นที่เกิดภาวะน้ำท่วมขัง จำนวน ๑๙๔ คันรถบรรทุก เป็นเงิน ๓๕๐,๐๐๐ บาท (สามแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

รวมผลงานการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน
เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๗๑๕,๐๐๐ บาท (เจ็ดแสนหนึ่งหมื่นห้าพันบาทถ้วน)

รวมผลงานด้านการศึกษาสงเคราะห์
เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๗๖๑,๖๗๙.๕๙ บาท
(เจ็ดแสนหกหมื่นหนึ่งพันหกร้อยเจ็ดสิบเก้าบาทห้าสิบเก้าสตางค์)

๘. งานเผยแผ่

- เป็นผู้อบรมศีลธรรมแก่พระภิกษุสามเณร นักเรียนโรงเรียนวัดชีผ้าขาว ตลอดจนประชาชนทั่วไป จนถึงปัจจุบัน
- มีการทำพิธีวันมาฆบูชา มีผู้มาประกอบพิธี เป็นภิกษุสามเณร ๑๕ รูป ประชาชนประมาณ ๔๐๐ คน นักเรียน ๑๐๐ คน
- มีการทำพิธีวันวิสาขบูชา มีผู้มาประกอบพิธี เป็นภิกษุสามเณร ๑๓ รูป ประชาชนประมาณ ๔๐๐ คน นักเรียน ๑๐๐ คน
- การทำพิธีวันอาสาฬหบูชา มีผู้มาประกอบพิธี เป็นภิกษุสามเณร ๑๓ รูป ประชาชนประมาณ ๔๐๐ คน นักเรียน ๑๐๐ คน
- มีการอบรมพระภิกษุสามเณร ทุกวันธรรมสวนะ ๘ ค่ำ ๑๕ ค่ำ
- มีการแสดงพระธรรมเทศนาทุกวันธรรมสวนะ เทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และวันสำคัญทางราชการ
- มีการอบรมศีลธรรมแก่นักเรียนทุกวันศุกร์ในช่วงระยะเปิดภาคเรียน
- มีผู้มารักษาศีลฟังธรรมตลอดปี จำนวน ๒๐ คน เวลาทำวัตรสวดมนต์เสร็จแล้วจะเจริญจิตตภาวนา
- มีกิจการอบรมเกี่ยวกับการอบรมเผยแผ่ คือ อบรมศีลธรรมแก่ครูและนักเรียนในโรงเรียนวัดชีผ้าขาว
- มีผู้มาทำบุญที่วัด เป็นประจำประมาณ ๒๐๐ คน

- มีการจัดทำพิธีถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ ๕ ธันวาคม และได้ทำพิธีถวายพระพรแด่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ วันที่ ๑๒ สิงหาคม ของทุกปี มีข้าราชการประชาชน มาร่วมพิธีประมาณ ๕๐๐ คน เพื่อรำลึกถึงพระคุณของท่านทั้ง ๒ พระองค์
- จัดส่งพระภิกษุผู้มีความรู้ความสามารถเข้าอบรมศีลธรรม ให้กับคณะครู นักเรียนโรงเรียนวัดชีผ้าขาว สัปดาห์ละครั้ง ร่วมกับผู้อำนวยการ โรงเรียนวัดชีผ้าขาว ได้เปิดทำการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนา ในโรงเรียน โดยทางวัดได้จัดครูพระสอนศีลธรรมไปสอนในโรงเรียน

๙. งานสาธารณูปการ

๑. งานก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด

พ.ศ. ๒๕๔๘

- ได้ดำเนินการสร้างเขื่อนเพื่อป้องกันน้ำท่วม เทพื้นคอนกรีต เสริมเหล็ก กว้าง ๔ เมตร ยาวตลอดแนว ๑๖๔ เมตร เป็นเงิน ๑๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สิบเอ็ดล้านบาทถ้วน)
- ได้ดำเนินการก่อสร้างห้องน้ำ-ห้องสุขา ก่ออิฐถือปูน พื้นปูกระเบื้อง จำนวน ๑๐ ห้อง เป็นเงิน ๓๕๐,๐๐๐ บาท (สามแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๙

- ได้ดำเนินการก่อสร้างวิหารเพื่อประดิษฐานอดีตบูรพาจารย์ และ อดีตเจ้าอาวาส โครงสร้างไม้เนื้อแข็ง (ไม้แดง) กว้าง ๑๔ เมตร ยาว ๒๐ เมตร และสร้างศาลารายด้านหน้าวิหาร อีกจำนวน ๒ หลัง แต่ละหลัง กว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๐ เมตร แล้วเสร็จเป็นเงิน ๔,๐๐๐,๐๐๐ บาท (สี่ล้านบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๐

- ได้ดำเนินการสร้างโรงครัวหลังที่ ๒ โครงไม้เนื้อแข็ง (ไม้แดง) มุงด้วย กระเบื้องลอนพร้อมเทคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๘ เมตร ยาว ๕๐ เมตร เป็นเงิน ๕๐๐,๐๐๐ บาท (ห้าแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๒

- ได้ดำเนินการสร้างหอกลอง-หอระฆัง สร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง (ไม้แดง) ทั้งหลัง ลักษณะทรงไทย จำนวน ๒ หลัง แต่ละหลัง กว้าง ๕ เมตร ยาว ๕ เมตร สูง ๑๔ เมตร เป็นเงิน ๘๐๐,๐๐๐ บาท (แปดแสนบาทถ้วน)
- ได้ดำเนินการถมดินเทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก บริเวณหน้าวิหารบูรพาจารย์ เป็นเงิน ๔๐๐,๐๐๐ บาท (สี่แสนบาทถ้วน)
- ได้ดำเนินการถมดิน และเทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็กบางส่วน อีกบางส่วนทำชั้นขึ้นไป เพื่อปูกระเบื้องด้านหน้ากุฏิสงฆ์ กว้าง ๘ เมตร ยาว ๓๔ เมตร เป็นเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท (สามแสนบาทถ้วน)

รวมผลงานในการก่อสร้างถาวรวัตถุภายในวัด
เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๑๗,๓๕๐,๐๐๐ บาท
(สิบเจ็ดล้านสามแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

๒. การบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุภายในวัด

พ.ศ. ๒๕๔๘

- ได้ดำเนินการซื้อดินถมบริเวณวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ๆ วัดดำเนินการจัดซื้อมาเนื้อที่ ๒ ไร่ จำนวน ๒๐๐ คัน เป็นเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๙

- ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์อุโบสถโดยเปลี่ยนช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หน้าบัน ม่าน ซุ้มประตู ซุ้มหน้าต่าง ทาทอง ปิดกระจก ทาสีใหม่ทั้งหลัง เทพื้นปูนคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคามีการเปลี่ยนกระเบื้องบางส่วนด้วย เป็นเงิน ๗๕๐,๐๐๐ บาท (เจ็ดแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๐

- ได้ดำเนินการบูรณปฏิลังขรณ์กุฏิสงฆ์ ลักษณะทรงไทย จำนวน ๒ หลังๆ ละ กว้าง ๖ เมตร ยาว ๙ เมตร โดยเปลี่ยนพื้นไม้กระดาน พร้อมทั้งปรับปรุงฝาผนังที่ชำรุดทรุดโทรม โดยการเปลี่ยนเป็นไม้แดง พร้อมทั้งทำให้เชื่อมต่อกันทั้งสองหลัง หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา เป็นเงิน ๑,๕๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน)
- ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์หอฉัน-หอสวดมนต์ โครงสร้างเป็นไม้ทั้งหลัง สร้างด้วยไม้เนื้อแข็ง (ไม้แดง) ด้านหน้าจั่วเป็นเรือนไทย ๓ หลัง หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา ฝาและกันสาดทำด้วยไม้สักทอง พร้อมติดตั้งช่อไฟประดับอย่างดี และบริเวณโดยรอบทำเป็นเทพื้นคอนกรีตเสริมเหล็ก กว้าง ๑๒ เมตร ยาว ๓๒ เมตร เป็นเงิน ๗,๕๐๐,๐๐๐ บาท (เจ็ดล้านห้าแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๕๒

- ได้ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์ซุ้มหน้ากุฏิสงฆ์ โดยทำการต่อเติมด้วยศาลาทรงไทย ทำด้วยโครงสร้างไม้สักทองทั้งหลัง หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา กว้าง ๔ เมตร ยาว ๓๔ เมตร เป็นเงิน ๗๐๐,๐๐๐ บาท (เจ็ดแสนบาทถ้วน)

รวมผลงานด้านการบูรณปฏิสังขรณ์
เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๑๐,๖๕๐,๐๐๐ บาท
(สิบล้านหกแสนห้าหมื่นบาทถ้วน)

รวมผลงานด้านการสาธารณูปการทุกรายการ
เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น ๒๘,๐๐๐,๐๐๐ บาท (ยี่สิบแปดล้านบาทถ้วน)

๑๐. งานสาธารณะสงเคราะห์

พ.ศ. ๒๕๔๘

- ได้ดำเนินการสร้างถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ระหว่างวัดเข้าหมู่บ้าน หมู่ที่ ๖-๗ ตำบลบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรสาคร ตามนโยบายพัฒนา บ้าน/วัด/โรงเรียน กว้าง ๒.๕๐ เมตร ยาวประมาณ ๗๐๐ เมตร เป็นเงิน ๑,๔๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านสี่แสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๙

- ได้ดำเนินการขุดเจาะน้ำบาดาล แจกจ่ายให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน หมู่ที่ ๖-๗ ตำบลบางกระเจ้า และมอบให้องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจ้าเป็นผู้บริหารจัดการในปัจจุบัน

พ.ศ. ๒๕๕๐

- ได้ดำเนินการสร้างโป๊ะหน้าวัดที่เขื่อมต่อระหว่างเขื่อนกับคลองสุนัขหอน เพื่อใช้ประโยชน์สำหรับประชาชนทั่วไป ในการเดินทางจราจรทางน้ำ กว้าง ๔ เมตร ยาว ๑๐ เมตร เป็นจำนวนเงิน ๒๐๐,๐๐๐ บาท (สองแสนบาทถ้วน)

พ.ศ. ๒๕๔๘-ปัจจุบัน

- ร่วมบริจาคทรัพย์เพื่อเป็นกองทุนวัดช่วยวัด โดยบริจาคผ่านคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาคร เป็นประจำทุกปี ระยะเวลา ๕ ปีย้อนหลัง เป็นเงิน ๗,๕๐๐ บาท (เจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน)

- ช่วยสงเคราะห์ศพไม่มีญาติและอนุเคราะห์แก่คนอนาถา ได้บริจาคสิ่งของ เครื่องอุปโภคบริโภคต่างๆ เพื่อร่วมช่วยเหลือผู้ประสบภัยธรรมชาติ อัคคีภัย ธรณีพิบัติภัย โดยบริจาคผ่านทางคณะสงฆ์ หน่วยงานราชการ และมูลนิธิการกุศลต่างๆ ทุกครั้งที่ขอความร่วมมือมา
- ได้อนุญาตให้วัดเป็นสถานที่ประชุม ในโอกาสต่างๆ ของหมู่บ้าน หมู่ที่ ๖-๗ ตำบลบางกระเจ้า
- ได้อนุญาตให้วัดเป็นสถานที่เป็นหน่วยเลือกตั้งการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง
- ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร ใช้เป็นสถานที่ให้ความรู้เรื่องเอดส์ ไข้เลือดออก และการรณรงค์ป้องกันยาเสพติดให้โทษ
- ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสาคร ในการเปิดทำการเรียนการสอนทุกวันอาทิตย์
- ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจ้า ได้ใช้สถานที่ของวัดได้จัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมจุดเทียนชัยถวายพระพรชัยมงคล วันที่ ๑๒ สิงหาคม และ วันที่ ๕ ธันวาคม เป็นประจำทุกปี
- ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชนทั่วไป ได้ใช้พื้นที่ของวัดเป็นสถานที่ได้ออกกำลังกาย เช่น การเล่นฟุตบอล เป็นต้น
- ร่วมมือกับองค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจ้า โดยอนุญาตให้สร้างถนนผ่านเนื้อที่ของวัดเพื่อใช้เป็นที่คมนาคมทั่วไป จำนวน ๒ เส้นทาง ระยะทางประมาณ ๓๐๐ เมตร
- อนุญาตให้กลุ่มเยาวชนหมู่บ้านบางกระเจ้า หมู่ที่ ๖-๗ ได้ใช้พื้นที่วัดเป็นสถานที่ฝึกซ้อมการสวดมนต์ภาษารามัญ

- ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ชมรมผู้รักษ์ภาษารามัญในเมืองไทย ได้ใช้สถานที่วัดเป็นสถานที่ฝึกการอ่าน การเขียน ภาษารามัญ

รวมผลงานด้านสาธารณสงเคราะห์ทุกรายการ

เป็นจำนวนเงินทั้งสิน ๑,๖๐๗,๕๐๐ บาท

(หนึ่งล้านหกแสนเจ็ดพันห้าร้อยบาทถ้วน)

หมายเหตุ:- ทั้งนี้ไม่นับรวมยอดเงินในบัญชีทุนการศึกษาสงเคราะห์ ทั้งชั้นประถม วัดชีผ้าขาว ซึ่งรวมยอดเป็นเงิน ๓๓,๖๗๙.๕๙ บาท (สามหมื่นสามพันหกร้อยเจ็ดสิบเก้าบาทห้าสิบเก้าสตางค์)

๑๑. งานพิเศษ

๑. งานเข้าประชุม

พ.ศ. ๒๕๔๘

- ๓๑ มกราคม ๒๕๔๘

  เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และพระเลขานุการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

  - การปกครอง
  - การศาสนศึกษา
  - การสาธารณูปการ
  - การศึกษาสงเคราะห์
  - การสาธารณสงเคราะห์
  - การเผยแผ่

- ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๘

  เข้าร่วมพิธีเปิดเรียนบาลี โรงเรียนพระปริยัตธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

- ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๔๘

  เข้าร่วมประชุมพระนวกะ ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

  - พระนวกะกับการศึกษาพระปริยัติธรรม
  - พระนวกะกับการเผยแผ่ธรรม
  - พระนวกะกับการปฏิบัติธรรม
  - มารยาทที่ควรศึกษาสำหรับพระนวกะ

- ๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๘

  เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาคร ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๔๑๔/๒๕๓๙ ณ วัดเกตุมดีศรีวราราม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

  - การปกครอง - การศาสนศึกษา
  - การสาธารณูปการ - การศึกษาสงเคราะห์
  - การสาธารณสงเคราะห์ - การเผยแผ่

- ๒๖ กันยายน ๒๕๔๘

  เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และครูสอนพระปริยัติธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

  - การปกครอง - การศาสนศึกษา
  - การสาธารณูปการ - การศึกษาสงเคราะห์
  - การสาธารณสงเคราะห์ - การเผยแผ่

- ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๘

  เข้าร่วมพิธีเปิดอบรมนักธรรมชั้นโท-ชั้นเอก ณ วัดเจษฎาราม (พระอารามหลวง) ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เป็นเวลา ๑๕ วัน ระหว่างวันที่ ๑๐-๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๘

พ.ศ. ๒๕๔๙

- ๑ พฤษภาคม ๒๕๔๙

  เข้าร่วมพิธีเปิดเรียนบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

- ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๔๙

  เข้าร่วมประชุมพระนวกะ ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

  - พระนวกะกับการศึกษาพระปริยัติธรรม
  - พระนวกะกับการเผยแผ่ธรรม
  - พระนวกะกับการปฏิบัติธรรม
  - มารยาทที่ควรศึกษาสำหรับพระนวกะ

- ๓๑ สิงหาคม ๒๕๔๙

  เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาคร ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๔๑๔/๒๕๓๙ ณ วัดสุนทรสถิต อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

- การปกครอง - การศาสนศึกษา
- การสาธารณูปการ - การศึกษาสงเคราะห์
- การสาธารณสงเคราะห์ - การเผยแผ่

- ๓๑ ตุลาคม ๒๕๔๙

เข้าร่วมพิธีเปิดอบรมนักธรรมชั้นโท-ชั้นเอก ณ วัดเจษฎาราม (พระอารามหลวง) ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เป็นเวลา ๑๕ วัน ระหว่างวันที่ ๓๑ ตุลาคม-๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๙

พ.ศ. ๒๕๕๐

- ๒ พฤษภาคม ๒๕๕๐

เข้าร่วมพิธีเปิดเรียนบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

- ๖ สิงหาคม ๒๕๕๐

เข้าร่วมประชุมพระนวกะ ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดสุทธิวาตวราราม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

- พระนวกะกับการศึกษาพระปริยัติธรรม
- พระนวกะกับการเผยแผ่ธรรม
- พระนวกะกับการปฏิบัติธรรม
- มารยาทที่ควรศึกษาสำหรับพระนวกะ

- ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๐

เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาคร

ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๔๑๔/๒๕๓๙ ณ วัดอ้อมน้อย อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

- การปกครอง - การศาสนศึกษา
- การสาธารณูปการ - การศึกษาสงเคราะห์
- การสาธารณสงเคราะห์ - การเผยแผ่

- ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

เข้าร่วมพิธีเปิดอบรมนักธรรมชั้นโท-ชั้นเอก ณ วัดเจษฎาราม (พระอารามหลวง) ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เป็นเวลา ๑๕ วัน ระหว่างวันที่ ๖-๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

พ.ศ. ๒๕๕๑

- ๕ พฤษภาคม ๒๕๕๑

เข้าร่วมพิธีเปิดเรียนบาลี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีประจำจังหวัดสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

- ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๕๑

เข้าร่วมประชุมพระนวกะ ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดสุทธิวาตวราราม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

- พระนวกะกับการศึกษาพระปริยัติธรรม
- พระนวกะกับการเผยแผ่ธรรม เป็นต้น

- ๙ สิงหาคม ๒๕๕๑

เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และครูสอนพระปริยัติธรรม ในเขตปกครอง

คณะสงฆ์อำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

- การปกครอง - การศาสนศึกษา
- การสาธารณูปการ - การศึกษาสงเคราะห์
- การสาธารณสงเคราะห์ - การเผยแผ่

- ๑ กันยายน ๒๕๕๑

เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาคร ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๔๑๔/๒๕๓๙ ณ วัดหลักสี่ราษฎร์สโมสร ตำบลยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

- การปกครอง - การศาสนศึกษา
- การสาธารณูปการ - การศึกษาสงเคราะห์
- การสาธารณสงเคราะห์ - การเผยแผ่

- ๒๒ ตุลาคม ๒๕๕๑

เข้าร่วมพิธีเปิดอบรมนักธรรมชั้นโท-ชั้นเอก ณ วัดเจษฎาราม (พระอารามหลวง) ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เป็นเวลา ๑๕ วัน ระหว่างวันที่ ๒๒ ตุลาคม-๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

- ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๑

เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และครูสอนพระปริยัติธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดแหลมสุวรรณาราม ตำบลท่าฉลอม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

- การปกครอง - การศาสนศึกษา
- การสาธารณูปการ - การศึกษาสงเคราะห์
- การสาธารณสงเคราะห์ - การเผยแผ่

พ.ศ. ๒๕๕๒

- ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๒

  เข้าร่วมประชุมพระสังฆาธิการ ระดับเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสาคร ตามมติมหาเถรสมาคมที่ ๔๑๔/๒๕๓๙ ณ วัดนางสาว อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

  - การปกครอง - การศาสนศึกษา
  - การสาธารณูปการ - การศึกษาสงเคราะห์
  - การสาธารณสงเคราะห์ - การเผยแผ่

- ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒

  เข้าร่วมประชุมพระนวกะ ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสาคร ณ วัดสุทธิวาตวราราม อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับเรื่อง

  - พระนวกะกับการศึกษาพระปริยัติธรรม
  - พระนวกะกับการเผยแผ่ธรรม เป็นต้น

- ๗ ตุลาคม ๒๕๕๒

  เข้าร่วมพิธีเปิดอบรมนักธรรมชั้นโท-ชั้นเอก ณ วัดเจษฎาราม (พระอารามหลวง) ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร เป็นเวลา ๑๕ วัน ระหว่างวันที่ ๗-๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๒

๑๒. สมณศักดิ์

พ.ศ. ๒๕๓๘ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นพระครูสัญญาบัตร เจ้าอาวาสวัดราษฎร์ชั้นโท ที่ **พระครูโกวิทธรรมสาคร** เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๓๘

พระครูโกวิทธรรมสาคร อาพาธด้วยโรคถุงลมโป่งพอง มรณภาพจากศิษยานุศิษย์และผู้เคารพนับถือไปเมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๕๘ ศิริรวมอายุ ๙๓ ปี ๔๖ พรรษา

เจ้าภาพจัดพิมพ์หนังสือ

๑.	คุณละมูล ลือสุขประเสริฐ	๓๐,๐๐๐ บาท
๒.	ร้านศรีจันทร์พานิช	๓,๐๐๐ บาท
๓.	คุณพูลศักดิ์ - คุณเฉลิมศรี เชาว์แหลม	๓,๐๐๐ บาท
๔.	คุณพ่อประดิษฐ์ - คุณแม่สง่า ไม้สน และครอบครัว คุณสุรชัย - คุณพิชฎาท์ ศรทรง	๒,๐๐๐ บาท
๕.	คุณกำพล - คุณกาญจนา เติมประยูร	๑,๕๐๐ บาท
๖.	คุณณรงค์ - คุณวิไลลักษณ์ มั่นคง	๑,๕๐๐ บาท
๗.	คุณอำไพพงค์ นวพันธ์	๑,๐๐๐ บาท
๘.	คุณสมจิตร เอกพิศาลกิจ	๙๐๐ บาท
๙.	คุณสายสุนีย์ คุรุเสถียรกิจ และครอบครัว	๖๐๐ บาท
๑๐.	คุณธีรวรรณ สุประดิษฐ์	๖๐๐ บาท
๑๑.	คุณนิลวรรณ รุ่งสินธร	๖๐๐ บาท
๑๒.	คุณผุสดี คุ้มโตใหญ่	๕๐๐ บาท
๑๓.	คุณลัดดาวัลย์ แสงอรุณ	๕๐๐ บาท
๑๔.	คุณอุทัยวรรณ ระวิวรรณ	๕๐๐ บาท
๑๕.	คุณวิมล เข็มเพชร	๕๐๐ บาท
๑๖.	นาวาเอกพิสิฏฐ์ - คุณวันทนา มีลาภ	๕๐๐ บาท
๑๗.	คุณบุญลักษณ์ เอี่ยมสำอาง	๕๐๐ บาท
๑๘.	คุณทิพย์วัลย์ ศิลตระกูล	๕๐๐ บาท
๑๙.	คุณณัตฐา ภานุมาสวิวัฒน์	๓๐๐ บาท
๒๐.	คุณอุไรวรรณ ภัยลี้	๓๐๐ บาท
๒๑.	คุณอรวรรณ เกิดประโคน	๓๐๐ บาท
๒๒.	คุณกาญจนา พัฒนาภา	๓๐๐ บาท
๒๓.	คุณบุษบา - คุณธเนศ โอสถจันทร์	๓๐๐ บาท

๒๔.	คุณสุชาดา เลื่อนประไพ	๓๐๐ บาท
๒๕.	คุณปราณี รอดเรืองคุณ	๓๐๐ บาท
๒๖.	คุณจำเริญ ปรีชา	๒๑๐ บาท
๒๗.	คุณวิภาวดี วีระรัตน์ตระกลู	๒๐๐ บาท
๒๘.	คุณสุนันท์ รัตนสนเท่ห์กุล	๒๐๐ บาท
๒๙.	คุณโพธิ์เงิน วีระรัตน์ตระกลู	๒๐๐ บาท
๓๐.	คุณอายุม เปียเช	๒๐๐ บาท
๓๑.	คุณบัญจบ เพ็ญเสถียร	๒๐๐ บาท
๓๒.	คุณอาหมือ เชอหมือ	๒๐๐ บาท
๓๓.	คุณบุญศรี เหมือนสิทธิ์	๑๐๐ บาท
๓๔.	คุณทัศนีย์ เหมือนสิทธิ์	๑๐๐ บาท
๓๕.	ด.ช. นันท์วิติ วันดี	๑๐๐ บาท
๓๖.	คุณเจรียงพร เทียนสวัสดิ์	๑๐๐ บาท
๓๗.	คุณวรรณา ชาวนา	๑๐๐ บาท
๓๘.	ไนท์ - ปิ๊ก	๑๐๐ บาท
๓๙.	คุณนิลวดี สนองนวล	๑๐๐ บาท
๔๐.	คุณนิชากร วีระเจริญ	๙๐ บาท

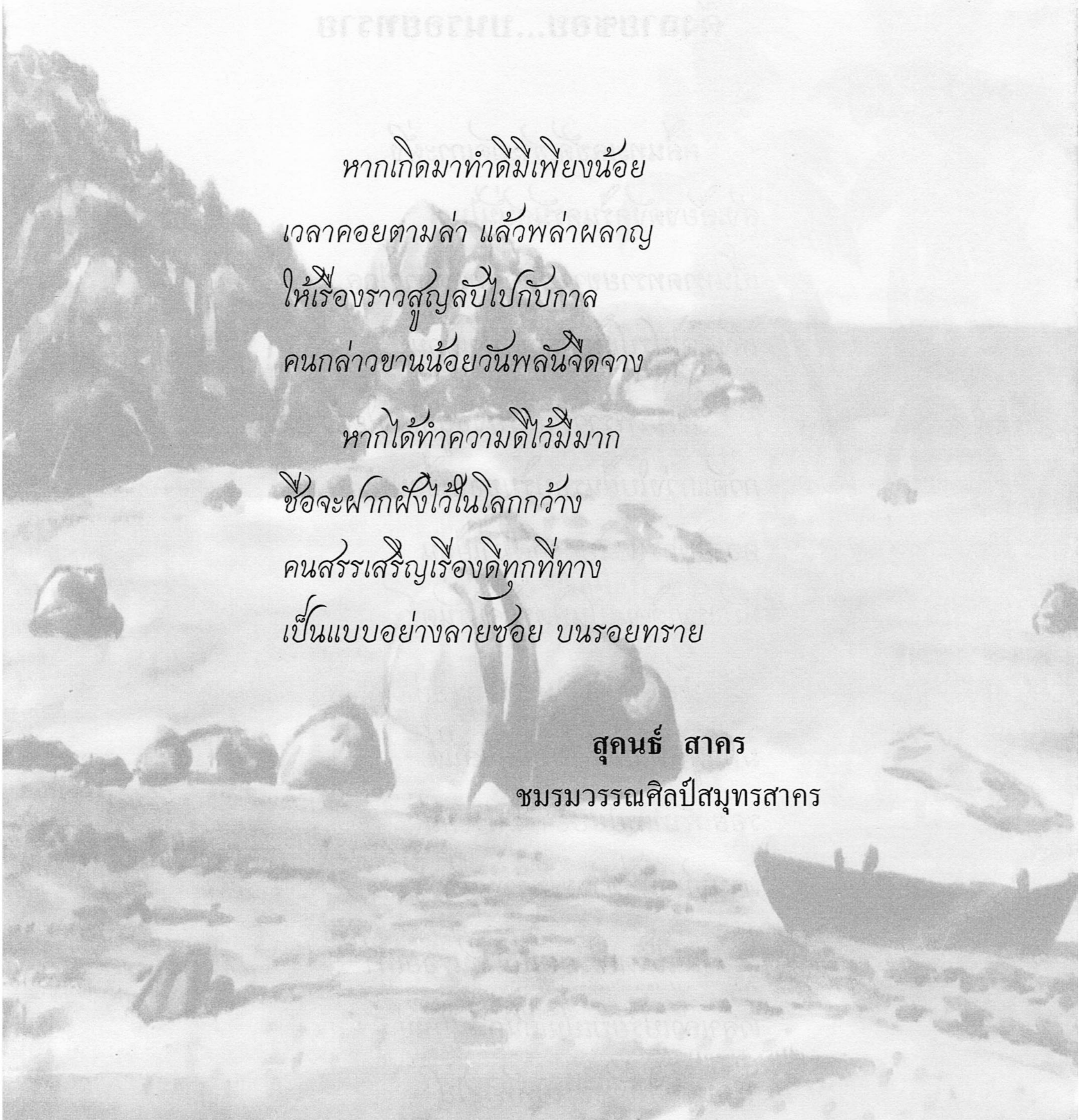
ดังลายซอย...บนรอยทราย

คลื่นทะเลซัดเซาะกัดเกาะฝั่ง
ส่งเสียงดังครืนครันสนั่นไหว
เป็นหาดทรายขาวปลอดทอดยาวไกล
โค้งคดไปรูปเคียวดังเสี้ยวเดือน

ทิวมะพร้าวรายเรียงอยู่เคียงใกล้
กวัดแกว่งใบยื่นรอบริมขอบเขื่อน
คอยโบกรับ – โบกลาผู้มาเยือน
นับแรมเดือนเป็นมิตรนิจนิรันดร์

น้ำทะเลลดลงทรายคงอยู่
มีคนดู – คนเดิน เพลินสุขสันต์
รอยเท้าที่เหยียบย่างมิต่างกัน
ตามชนชั้นที่ต่างระหว่างวัย

อันชีวิตเปรียบเป็นเช่นรอยเท้า
เวลาเล่าเปรียบเป็นเช่นคลื่นใหญ่
จะลบรอยทั้งหลายให้หายไป
คงเหลือไว้แต่รอยลึกผนึกนาน

หากเกิดมาทำดีมีเพียงน้อย

เวลาคอยตามล่า แล้วพล่าผลาญ

ให้เรื่องราวสูญลับไปกับกาล

คนกล่าวขานน้อยวันพลันจืดจาง

หากได้ทำความดีไว้มีมาก

ชื่อจะฝากฝังไว้ในโลกกว้าง

คนสรรเสริญเรื่องดีทุกที่ทาง

เป็นแบบอย่างลายซ้อย บนรอยทราย

สุคนธ์ สาคร

ชมรมวรรณศิลป์สมุทรสาคร

พุทธประวัติย่อ

รวบรวมโดย

พระมหาสมบูรณ์ ปญฺญาวุโธ

พุทธประวัติย่อ

รวบรวมโดย

พระมหาสมบูรณ์ ปญฺญาวุโธ

คำนำ

พุทธประวัติย่อเล่มนี้ เรียบเรียงจากหนังสือพุทธประวัติ หลักสูตรนักธรรม และธรรมศึกษาชั้นตรี โท และเอก ซึ่งสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงนิพนธ์ไว้ และจากหนังสือภาษาบาลีที่ได้เรียนผ่านมา

จุดประสงค์เพื่อต้องการเนื้อหา ใจความของเรื่องเน้นข้อความที่สำคัญ ตัดข้อความที่ยืดยาวออกเสีย เหลือไว้แต่เฉพาะที่จำเป็น ถอดเป็นสำนวนภาษาไทยง่ายๆ สะดวกแก่การอ่านให้เข้าใจ เพื่อเสริมความรู้ และเพื่อช่วยให้เรื่องพุทธประวัติแพร่หลายยิ่งขึ้น

ขออนุโมทนาต่อคุณบุนนาค ขอจิตต์เมตต์ ที่เอื้อเฟื้อภาพประกอบเรื่องฝีมือของศิลปินชาวต่างประเทศ ทำให้พุทธประวัติย่อเล่มนี้สมบูรณ์ขึ้นสมตามความตั้งใจ

หนังสือพุทธประวัติเล่มนี้ คงอำนวยประโยชน์แก่ท่านผู้สนใจ และขอประโยชน์นั้นจงเป็นของทุกท่านโดยทั่วกัน

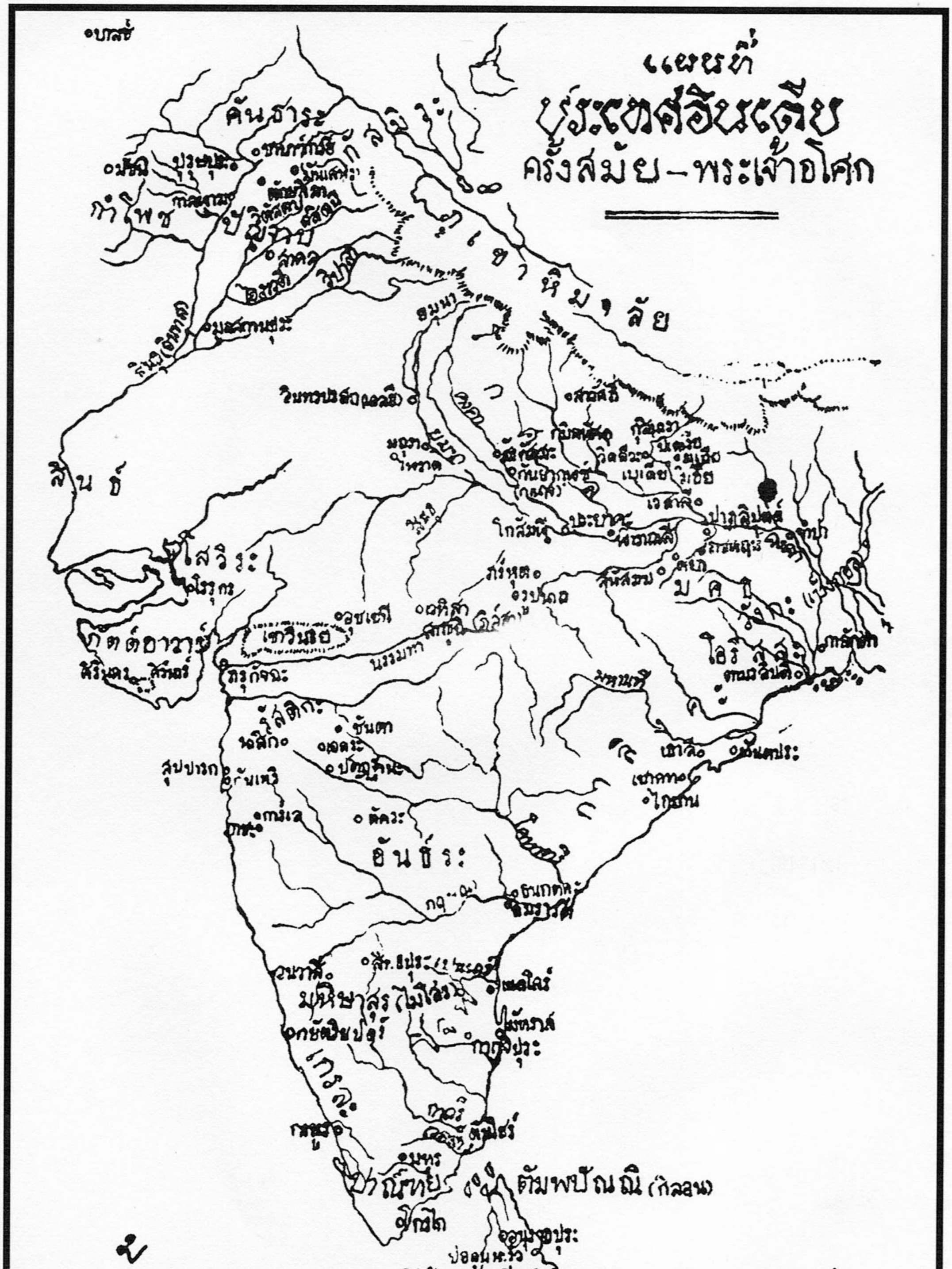
พระมหาสมบูรณ์ ปญฺญาวุโธ*

---

* (พระเทพสาครมุนี ป.ธ.๙)

สารบัญ

ตอนที่	๑	แผ่นดินอินเดีย	๑
ตอนที่	๒	แคว้นสักกะ ศากยวงศ์-โกลิยวงศ์	๕
ตอนที่	๓	การเสด็จอุบัติและประสูติ	๗
ตอนที่	๔	ปฐมวัย และการออกบวช	๑๑
ตอนที่	๕	บำเพ็ญทุกรกิริยา และตรัสรู้	๑๗
ตอนที่	๖	ปฐมเทศนา และปฐมสาวก	๒๓
ตอนที่	๗	การประกาศพระศาสนา	๒๙
ตอนที่	๘	เสด็จกรุงราชคฤห์ และได้อัครสาวก	๓๓
ตอนที่	๙	ปฏิบัติพุทธกิจในแคว้นมคธ และเสด็จไปแคว้นสักกะ	๓๗
ตอนที่	๑๐	ปลงพระชนมายุสังขาร และพุทธกิจในวาระสุดท้าย	๔๑
ตอนที่	๑๑	ปัจฉิมโอวาท ปรินิพพาน และประเภทแห่งเจดีย์	๔๗
ตอนที่	๑๒	การสังคายนาพระธรรมวินัย	๕๓

แผนที่ประเทศอินเดีย

ตอนที่ ๑ แผ่นดินอินเดีย

ประเทศอินเดีย ในสมัยโบราณเรียกว่า ชมพูทวีป หมายถึงทวีปที่มีต้นหว้าใหญ่ (ต้นชมพู) ประจำทวีป ชนชาติอริยกะยกทัพข้ามเทือกเขาหิมาลัย รุกไล่พวกมิลักขะเจ้าของถิ่นเดิมให้ถอยลงมาทางใต้ แล้วยึดครองพื้นที่นั้น

ชมพูทวีป แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ

ส่วนกลาง เรียกว่า มัชฌิมชนบท

ส่วนภูมิภาค เรียกว่า ปัจจันตชนบท คือพื้นที่นอกจากส่วนกลาง

การปกครอง ในชมพูทวีปนั้น มีผู้ปกครองเป็นมหาราชาบ้าง พระราชาบ้าง อธิบดีบ้าง ปกครองโดยสามัคคีธรรมบ้าง แล้วแต่อำนาจบารมีของผู้ปกครอง

แบ่งชนออกเป็น ๔ ชั้น เรียกว่า วรรณะ ๔ คือ

๑.กษัตริย์ มีหน้าที่ปกครองบริหารประเทศ

๒.พราหมณ์ มีหน้าที่ทางศาสนา ตลอดถึงการสอน

๓.แพศย์ มีหน้าที่ทำกสิกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชยการ

๔.ศูทร มีหน้าที่ใช้แรงงาน คือเป็นกรรมกร

กษัตริย์และพราหมณ์จัดเป็นชนชั้นสูง แพศย์เป็นชนชั้นกลาง ศูทรเป็นชนชั้นต่ำ ถ้ามีการสลับวรรณะกันขึ้น เช่น กษัตริย์ได้กับศูทร มีบุตรออกมาเรียกว่า "จัณฑาล" เป็นที่ดูหมิ่นของชนทั่วไป

การศึกษาของคนในยุคนั้น

กษัตริย์ ศึกษาไปในทางยุทธวิธี (การรบ)

พราหมณ์ ศึกษาไปในทางศาสนาและวิทยาการต่างๆ

แพศย์ ศึกษาไปในทางศิลปะ กสิกรรม และพาณิชยการ

ศูทร ศึกษาไปในทางการงานที่จะต้องทำด้วยแรง

ความเห็นของคนในยุคนั้น

๑.มีความเห็นว่า ตายแล้วเกิด

๒.มีความเห็นว่า ตายแล้วสูญ

พวกที่เห็นว่าตายแล้วเกิด ยังมีความเห็นแยกออกไปอีกเป็น ๒ คือ

มีความเห็นว่า เกิดเป็นอะไรก็อยู่อย่างนั้น ไม่เปลี่ยนแปรต่อไป

มีความเห็นว่า เกิดแล้วมีการเปลี่ยนแปรต่อไป

พวกที่เห็นว่าตายแล้วสูญยังมีความเห็นแยกออกไปอีกเป็น ๒ คือ

บางพวกเห็นว่าสูญทั้งหมด

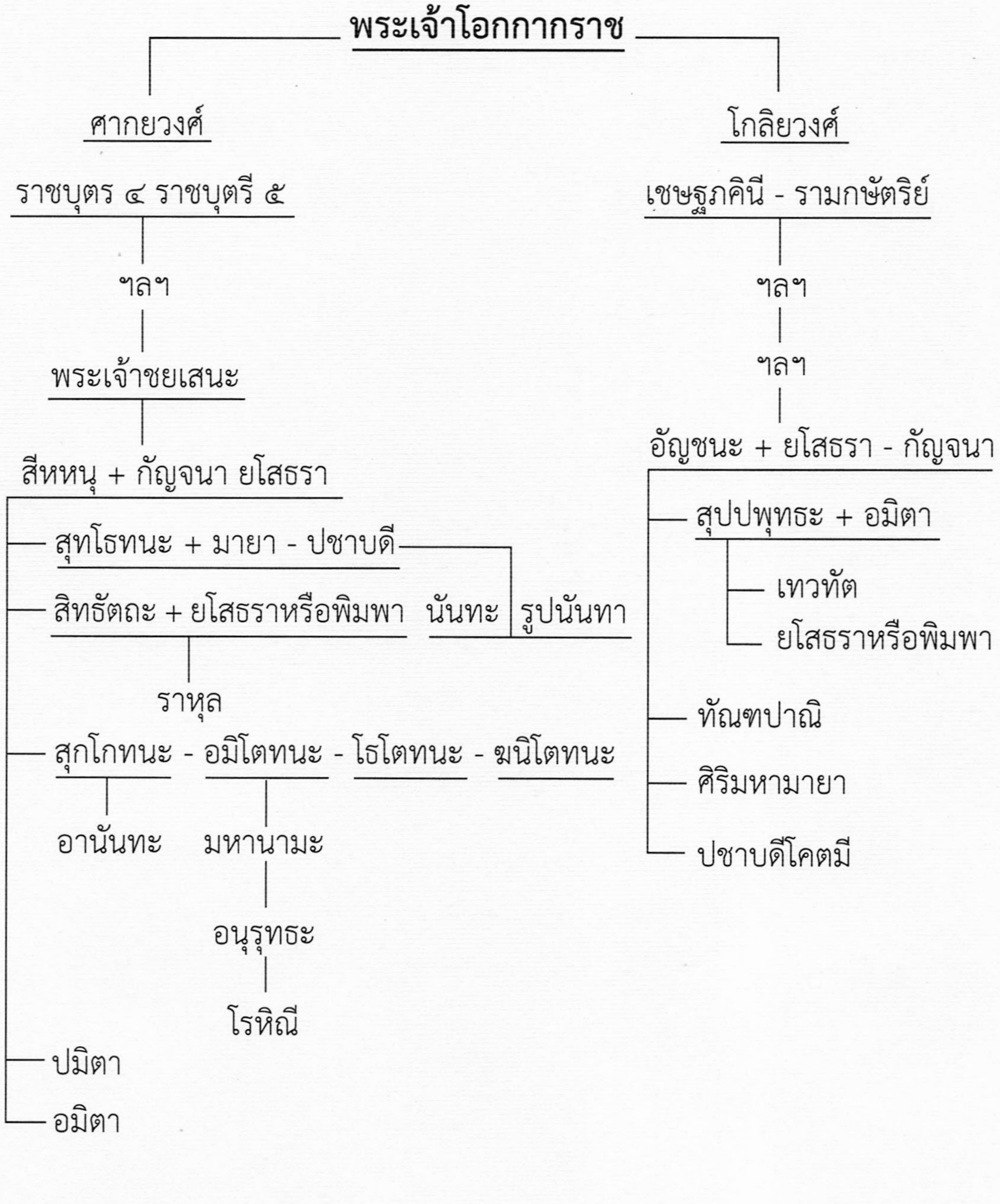
บางพวกเห็นว่าสูญเฉพาะบางสิ่ง

การถือตามความเห็น

บางพวกถือว่าสุขทุกข์ไม่มีเหตุทำให้เกิดขึ้น

บางพวกถือว่าสุขทุกข์มีเหตุทำให้เกิดขึ้น และเห็นว่าสุขทุกข์มีมาเพราะเหตุภายนอก คือ มีเทวดา เป็นต้น บันดาลให้เป็นไป บางพวกเห็นว่ามีมาเพราะเหตุภายใน คือ กรรม พวกไหนมีความเห็นอย่างไรก็ประพฤติตามความเห็นอย่างนั้น

ลำดับพระวงศ์ของพระพุทธเจ้า

ตอนที่ ๒ แคว้นสักกะ ศากยวงศ์ - โกลิยวงศ์

แคว้นสักกะ ตั้งอยู่ในอินเดียตอนเหนือแถบเชิงเขาหิมาลัย คำว่า สักกะ อาจมีชื่อมาจาก ๒ ทาง คือ

๑. ตั้งอยู่ในดงไม้สักกะมาแต่เดิม

๒. จากการกล่าวชมราชบุตรของพระเจ้าโอกกากราชว่าเป็นผู้ "สามารถ"

ความเป็นมา

พระเจ้าโอกกากราช ปกครองนครนครหนึ่งซึ่งไม่ปรากฏนาม มีราชบุตร ๔ พระองค์ ราชธิดา ๕ พระองค์ ต่อมามเหสีทิวงคต พระองค์จึงมีมเหสีใหม่ และมีราชบุตรอีก ๑ พระองค์ ทรงมีความประสงค์จะยกราชสมบัติให้ราชบุตรองค์เล็ก จึงรับสั่งให้ราชบุตรทั้ง ๔ ราชบุตรีทั้ง ๕ ไปสร้างนครอยู่ใหม่ ราชบุตรราชธิดาทั้งหมด พากันไปสร้างนครอยู่ในดงไม้สักกะ เป็นที่อยู่ของกบิลดาบส จึงขนานนามนครที่สร้างขึ้นนั้นว่า "กบิลพัสดุ์" แล้วสมสู่อยู่ร่วมกันเองได้ ๔ คู่ (ตามธรรมเนียมของการเคร่งวรรณะ) ตั้งศากยวงศ์สืบมา

ส่วนเชษฐภคินี (พี่สาวคนโต) ภายหลังได้เป็นมเหสีของพระเจ้ากรุงเทวทหะ ตั้งเป็นโกลิยวงศ์สืบมา

กษัตริย์เหล่านี้ทั้งหมด ถือตัวว่าเป็นอาทิตย์โคตรหรือโคตมโคตร ซึ่งเป็นโคตรสูงจึงมีความถือตัวมาก

มีเชื้อสายสืบสกุลกันมาโดยลำดับจนถึงเท่าที่บันทึกไว้มีดังนี้

ศากยวงศ์ มีกษัตริย์ปกครองพระนามว่า ชยเสนะ มีบุตร ๑ องค์ ชื่อ สีหหนุ ราชธิดา ๑ องค์ ชื่อ ยโสธรา

ทางฝ่ายโกลิยวงศ์ เทวทหนคร มีผู้สืบสกุลตลอดมาเช่นเดียวกัน จนถึงพระเจ้าอัญชนะ พระองค์มีพระกนิฏฐภคินี (น้องสาว) ๑ องค์ ชื่อ กัญจนา หรือกาญจนา

ต่อมา พระเจ้าสีหหนุอภิเษกสมรสกับพระนางกัญจนา มีราชบุตร ๕ พระองค์ คือ สุทโธทนะ สุกโกทนะ อมิโตทนะ โธโตทนะ ฆนิโตทนะ มีราชบุตรี ๒ พระองค์ คือ ปมิตา และ อมิตา

พระเจ้าอัญชนะแห่งเทวทหนคร อภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา มีราชบุตร ๒ องค์ คือ สุปปพุทธะ ทัณฑปาณิ มีราชบุตรี ๒ พระองค์ คือ มายา และปชาบดี

เมื่อพระเจ้าสีหหนุทิวงคตแล้ว พระเจ้าสุทโธทนะอภิเษกสมรสกับพระนางมายา มีโอรส ๑ องค์ คือ สิทธัตถะ ภายหลังพระนางมายาสิ้นพระชนม์ ทรงได้พระนางปชาบดีเป็นพระชายา มีโอรส ๑ องค์ ชื่อ นันทะ มีราชธิดา ๑ องค์ ชื่อ รูปนันทา

สุกโกทนะ มีโอรส ๑ องค์ พระนามว่า อานันทะ (คือ พระอานนท์)

อมิโตทนะ มีโอรส ๒ องค์ ชื่อ มหานามะ อนุรุทธะ มีราชธิดา ๑ องค์ ชื่อ โรหิณี

โกลิยวงศ์ พระเจ้าสุปปพุทธะอภิเษกสมรสกับพระนางอมิตา มีโอรส ๑ องค์ ชื่อ เทวทัต มีธิดา ๑ องค์ ชื่อยโสธรา หรือพิมพา

เจ้าชายสิทธัตถะ อภิเษกสมรสกับพระนางยโสธราหรือพิมพา มีโอรส ๑ องค์ ชื่อ ราหุล

พระเจ้ามหานามะ ต่อมาได้เป็นกษัตริย์ ภายหลังลักลอบได้เสียกับนางทาสี มีธิดา ๑ องค์ ชื่อ วาสภขัตติยา ซึ่งต่อมาเป็นพระชายาของพระเจ้าปเสนทิโกศล มีโอรส ๑ องค์ ชื่อ วิฑูฑภะ

ตอนที่ ๓ การเสด็จอุบัติและประสูติ

การเสด็จอุบัติของพระพุทธเจ้าทั้งหลายเป็นของหาได้ยาก เพราะต้องพร้อมด้วยเหตุ ๒ ประการ คือ

๑. รูปกายอุบัติ เกิดเป็นรูปกาย คือตั้งแต่ประสูติจนกระทั่งถึงตรัสรู้

๒. ธัมมกายอุบัติ เกิดเป็นธรรมกาย คือตั้งแต่ตรัสรู้จนกระทั่งถึงปรินิพพาน

๑) รูปกายอุบัติ มี ๒ สมัย คือ

โอกกันติสมัย สมัยลงสู่พระครรภ์ นิกขมนสมัย สมัยประสูติ

โอกกันติสมัย ต้องพร้อมด้วยปัญจมหาวิโลกนะ (การตรวจดูสิ่งสำคัญ ๕ ประการ) คือ ๑. กาล ๒. สกุล ๓. ประเทศ ๔. บิดามารดา ๕ พุทธอุปัฏฐาก

พระบรมศาสดาของเรา ทรงถือปฏิสนธิในครรภ์ของพระนางศิริมหามายา ในวันพฤหัสบดี เดือนอาสาฬหะ (เดือน ๘) ปีระกา ก่อนเริ่มนับ พ.ศ. ๘๐ ปี โดยปรากฏในสุบินนิมิต เป็นพญาช้างเผือกชูงวงถือดอกบัวหายเข้ามาทางสีข้างข้างขวาของพระนาง

ประสูติ ต่อมาพระนางมีครรภ์ถ้วนทศมาส (๑๐ เดือน) เวลาครรภ์แก่พระนางมีความประสงค์จะไปเทวทหนครซึ่งเป็นเมืองมารดา อันเป็นธรรมเนียมของสกุลสตรีในสมัยนั้น วันจวนใกล้ประสูติ พระนางพร้อมด้วยข้าราชบริพารออกจากนครกบิลพัสดุ์ในเวลาเช้า ตอนสายใกล้เที่ยงเสด็จถึงป่าลุมพินีวันซึ่งอยู่ระหว่างนครกบิลพัสดุ์และนครเทวทหะต่อกัน ทรงประชวรพระครรภ์ ข้าราชบริพารที่ติดตามได้จัดสถานที่ประสูติใต้ต้นสาละ ทรงประสูติพระกุมารเมื่อวันศุกร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนวิสาขะ (เดือน ๖) ปีจอ เวลาสายใกล้เที่ยง

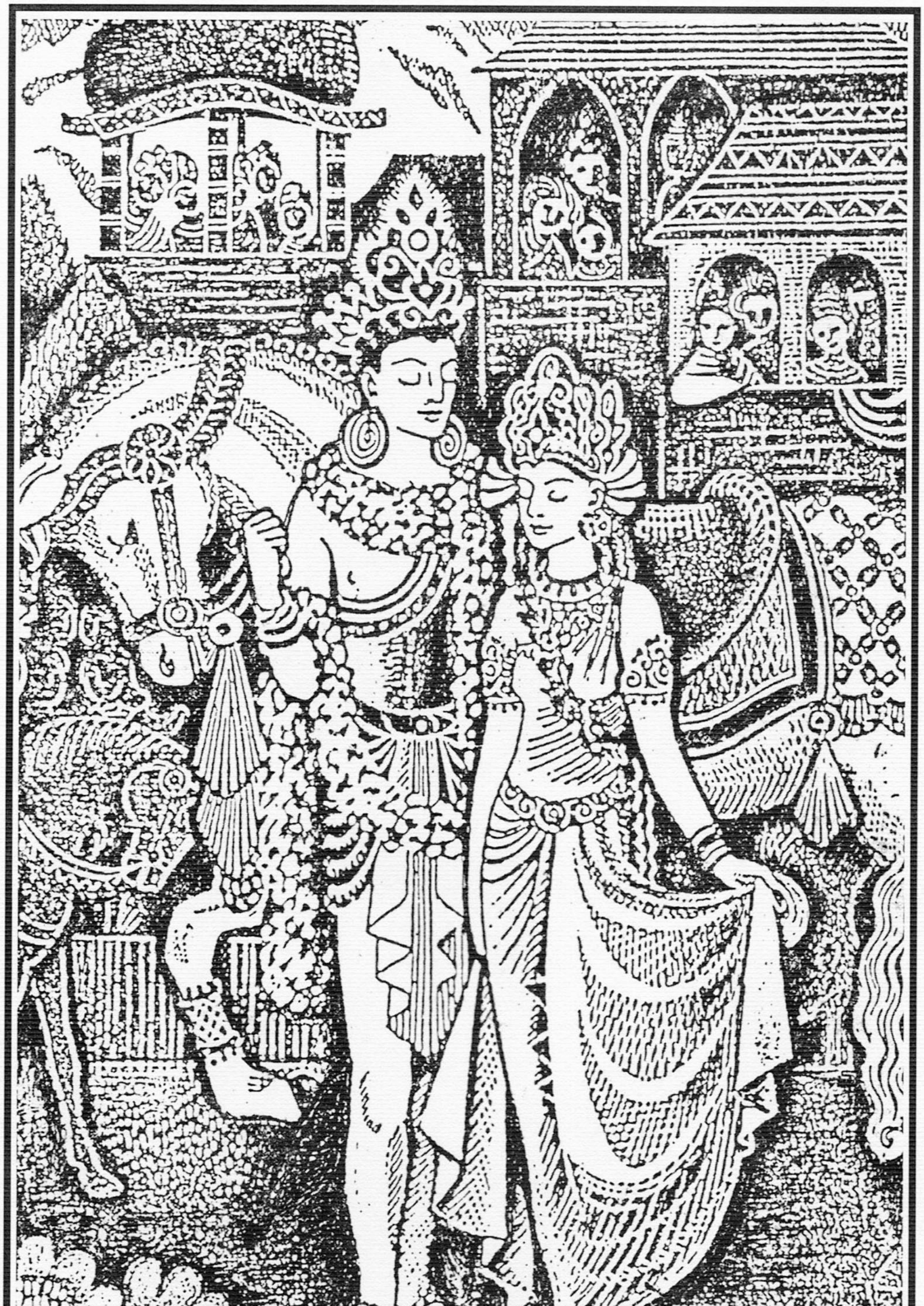
เหตุการณ์ภายหลังการประสูติ

เมื่อพระเจ้าสุทโธทนะทราบข่าวการประสูติ เสด็จไปรับกลับ จากนั้นมีเหตุการณ์ที่จะประมวลได้ดังนี้

๑. ประสูติแล้วไม่นาน อสิตดาบส หรือกาฬเทวินดาบส ซึ่งเป็นที่นับถือของราชสกุลได้เข้าเยี่ยม เห็นพระลักษณะของพระกุมารแล้วพยากรณ์ว่า ถ้าอยู่ครองฆราวาสจะได้เป็นเจ้าจักรพรรดิ ถ้าหากออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอกในโลก

๒. ประสูติแล้วได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะประชุมพระประยูรญาติ พร้อมทั้งเชิญพราหมณ์ ๑๐๘ คน มาฉันโภชนาหาร ทำมงคลรับพระลักษณะและขนานพระนามของพระกุมารว่า "สิทธัตถะ" แปลว่า **มีความต้องการสำเร็จ** คือปรารถนาสิ่งใดก็สมหวังในสิ่งนั้น แล้วคัดเลือกพราหมณ์ ๘ คน จาก ๑๐๘ คน เหลือเพียง ๘ คน ให้ทำนายพระลักษณะ พราหมณ์ทั้งหมดทำนายว่า มีคติเป็น ๒ คือ ถ้าอยู่ครองฆราวาสจะได้เป็นจักรพรรดิ ถ้าออกบวชจะได้เป็นศาสดาเอกในโลก เว้นโกณฑัญญะพราหมณ์ผู้เดียวเท่านั้นที่ทำนายว่า มีคติเป็นอย่างเดียว คือ ออกบวชและเป็นศาสดาเอกอย่างแน่นอน

๓. ประสูติแล้วได้ ๗ วัน พระนางมายาทิวงคต (ตาย) พระเจ้าสุทโธทนะทรงมอบให้พระนางปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นน้องสาวของพระนางมายาเลี้ยงดูพระกุมารต่อมา

อภิเษกสมรสกับพระนางพิมพา

ตอนที่ ๔ ปฐมวัยและการออกบวช

เมื่อสิทธัตถะกุมารเจริญวัยพอจะศึกษาศิลปวิทยาได้แล้ว พระเจ้าสุทโธทนะได้เชิญครูที่มีความรู้สูงมีชื่อเสียง นามว่า วิศวามิตร มาสอนวิชาความรู้ให้และสอนทุกแขนง จนสิทธัตถะกุมารมีความรู้แตกฉาน

พระประยูรญาติทั้งหมด หลังจากได้ฟังคำพยากรณ์ของอสิตดาบส และพราหมณ์ทั้ง ๘ คนแล้ว พร้อมใจกันยอมยกบุตรของตนสกุลละ ๑ องค์ ให้เป็นบริวารของสิทธัตถะกุมาร ไม่ว่าสิทธัตถะกุมารจะอยู่ครองฆราวาส หรือออกบวชก็ตาม ฉะนั้น สิทธัตถะจึงมีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกันจำนวนมาก

พระเจ้าสุทโธทนะทรงหวังให้พระกุมารเป็นพระเจ้าจักรพรรดิมากกว่าการเป็นศาสดาเอก จึงทรงเลี้ยงดูพระกุมารอย่างดี เช่น ให้ขุดสระ ๓ สระในพระราชนิเวศน์ ปลูกอุบล (บัวขาบ) สระหนึ่ง ปลูกปทุม (บัวหลวง) สระหนึ่ง ปลูกบุณฑริก (บัวขาว) สระหนึ่ง ให้เป็นที่เล่นสำราญพระหฤทัย จัดเครื่องทรงคือ จันทน์สำหรับทาผ้าโพกพระเศียร ฉลองพระองค์ ผ้าทรงสะพัก พระภูษาล้วนมาจากแคว้นกาสี ซึ่งจัดว่าเป็นของดีราคาสูงในสมัยนั้น มีเศวตฉัตรคือ ฉัตรขาวคอยกั้นเพื่อมิให้เย็นร้อนมาถูกต้องพระกาย

เมื่อพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษา พระเจ้าสุทโธทนะทรงสู่ขอพระนางยโสธราหรือพิมพา ธิดาของพระเจ้าสุปปพุทธะ ในเทวทหนครฝ่ายโกลิยวงศ์ มาให้เป็นชายา แล้วสร้างปราสาทให้ ๓ หลัง เพื่ออยู่ใน ๓ ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว ฤดูร้อน กับให้บำเรอด้วยดนตรีล้วนแต่สตรีประโคม ไม่มีบุรุษเจือปน ให้เสวยสุขสมบัติทั้งกลางวันและกลางคืน

ทรงอยู่ร่วมกับพระนางยโสธรา หรือพิมพา มีโอรส ๑ องค์ พระนามว่า "ราหุล"

เสด็จออกบรรพชา

สิทธัตถะทรงครุ่นคิดถึง ความเกิด-ความแก่-ความเจ็บ-ความตาย ที่ครอบงำปวงชนอยู่ โดยไม่มีทางหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ เพราะความเมา ๓ ประการ คือ

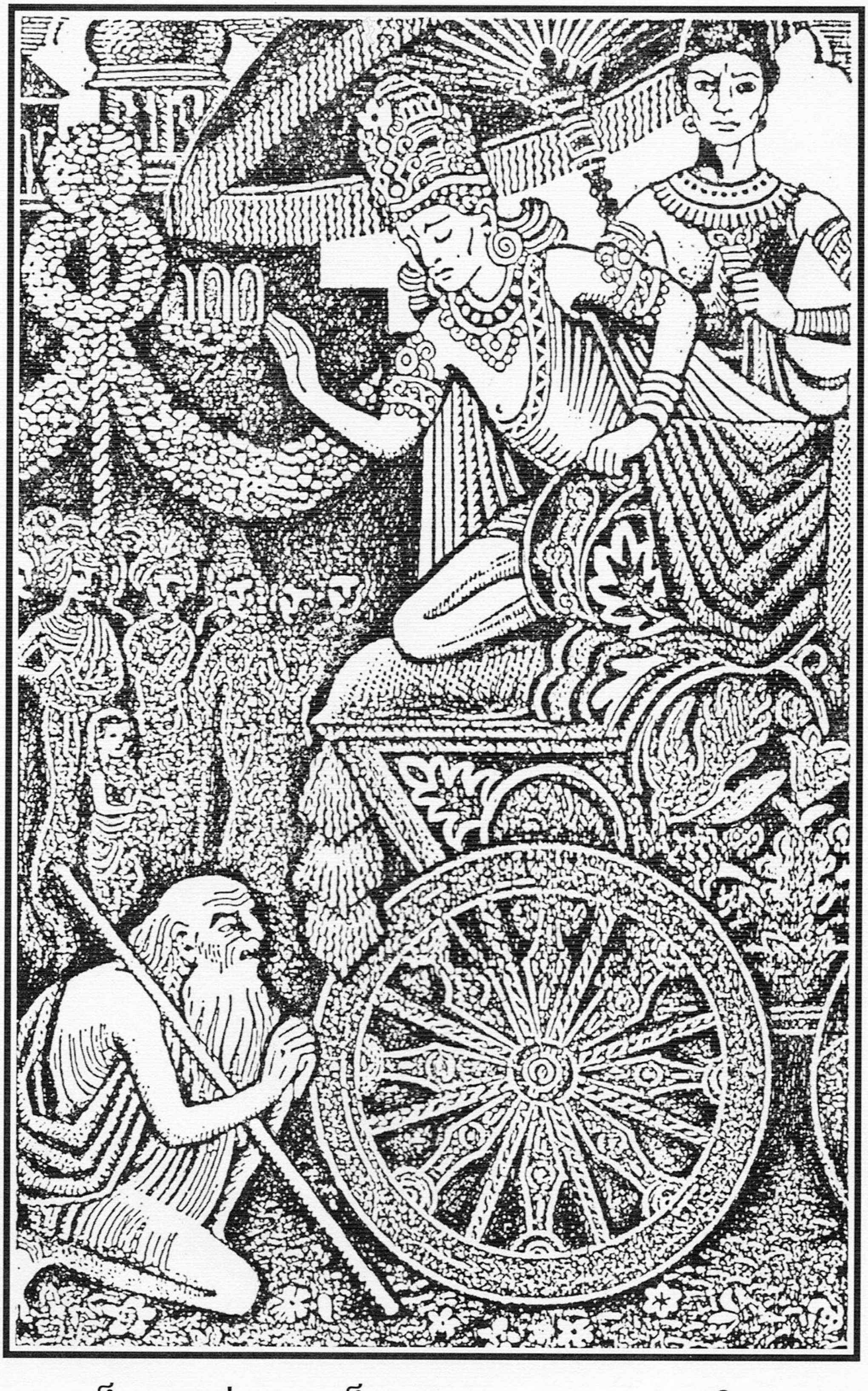
๑. ความเมาในวัย

๒. ความเมาในความไม่มีโรค

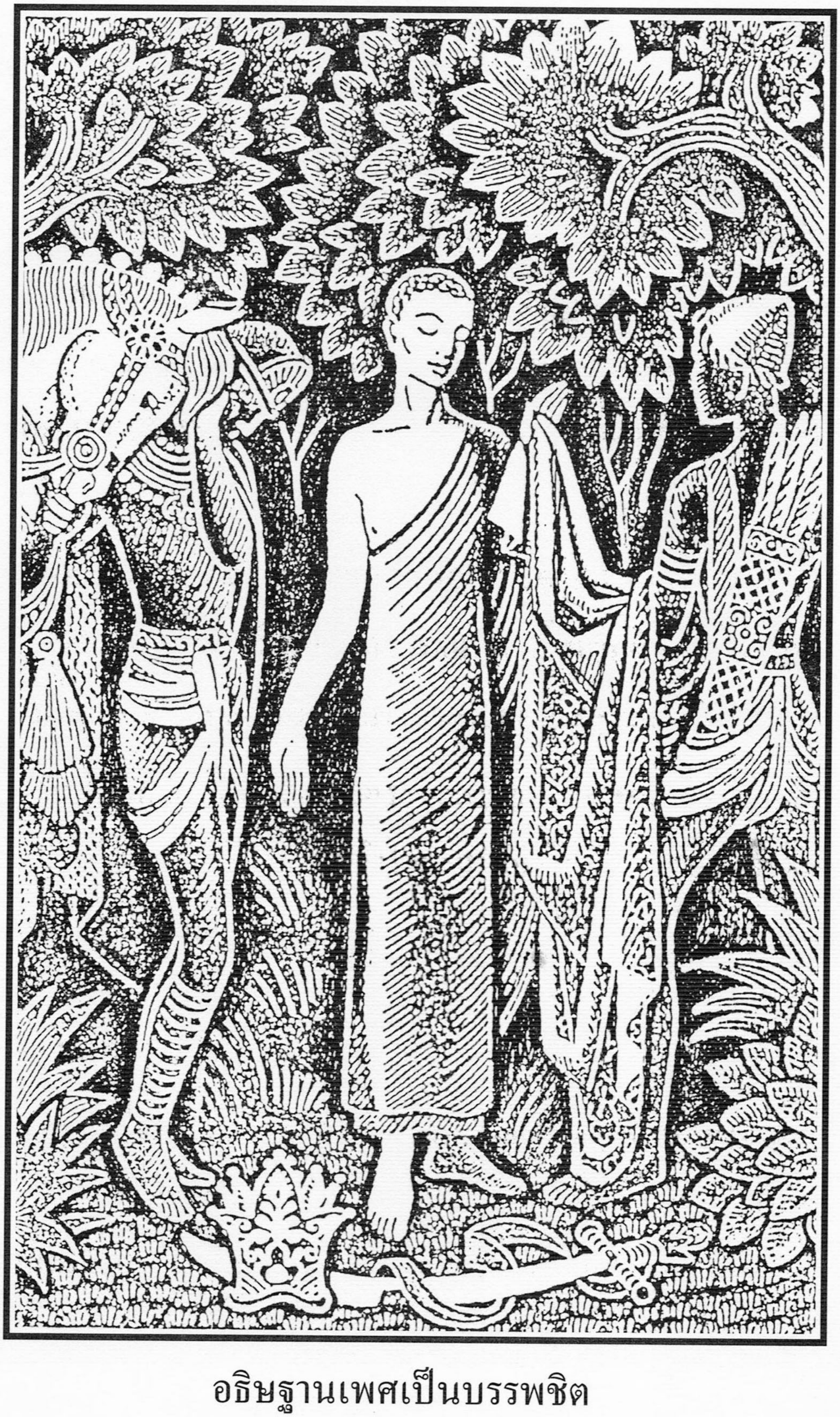
๓. ความเมาในชีวิต

และเล็งเห็นว่า การอยู่ครองฆราวาสนั้นคับแคบ ไม่สามารถจะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความเมาทั้ง ๓ ประการได้ ทางแก้ความเมาทั้ง ๓ ประการนั้นจะต้องมี เหมือนมีมืดก็ต้องมีสว่างแก้ มีร้อนก็ต้องมีเย็นแก้ ฆราวาสมีสิ่งมารบกวนจิตใจ การบวชเป็นทางพอที่จะพ้นจากความเกิด-แก่-เจ็บ-ตายได้แน่นอน ดังนี้แล้ว พระทัยจึงมุ่งไปในการบรรพชา

ทรงดำริว่า หากขออนุญาตออกบวชพระบิดาคงไม่ยอม เพราะต้องการให้อยู่ครองฆราวาสและหวังในความเป็นจักรพรรดิ จึงทรงตัดสินพระทัยออกบวชท่ามกลางความเสียใจของพระบิดาและพระประยูรญาติ หนีออกพร้อมด้วยม้ากัณฐกะ มีนายฉันนะอำมาตย์ตามเสด็จ ถึงริมฝั่งแม่น้ำอโนมา ทรงตัดพระเมาลี (มวยผม) ด้วยพระขรรค์ แล้วให้นายฉันนะนำเครื่องทรงและม้ากัณฐกะกลับ ทรง**อธิษฐานเพศเป็นบรรพชิต**ตั้งแต่นั้นมา ทรงเสด็จออกบรรพชาเมื่อพระชนมายุได้ ๒๙ พรรษา

เห็นคนแก่ - คนเจ็บ - คนตาย และบรรพชิต

อธิษฐานเพศเป็นบรรพชิต

ตอนที่ ๕ ว่าด้วยการตรัสรู้

หลังจากพระองค์อธิษฐานเพศเป็นนักบวชแล้ว ได้เสด็จไปประทับอยู่ที่อนุปิยอัมพวัน (สวนมะม่วงในเมืองอนุปิยา) ในแคว้นมัลละ ๗ วัน แล้วเสด็จเข้าสู่แคว้นมคธ พระเจ้าพิมพิสารกษัตริย์ผู้ครองแผ่นดินมคธทราบข่าวจึงมาพบและเชิญให้ครองราชสมบัติ แต่สิทธัตถะปฏิเสธและแจ้งว่า ต้องการแสวงหาสัมมาสัมโพธิญาณ พระเจ้าพิมพิสารทรงอนุโมทนา แล้วตรัสสั่งว่า "ถ้าตรัสรู้แล้วให้มาโปรดบ้าง"

จากนั้นได้เสด็จไปยังสำนักของอาฬารดาบส กาลามโคตร ซึ่งเป็นอาจารย์ที่มีชื่อเสียงในสมัยนั้น ทรงศึกษาจนได้สมาบัติ ๗ คือ รูปฌาน ๔ และอรูปฌาน ๓ สิ้นความรู้ของอาฬารดาบสเพียงแค่นั้น

ทรงไปศึกษาต่อในสำนักของอุทกดาบส รามบุตร ได้สมาบัติเพิ่มขึ้นอีก ๑ คือ อรูปฌานที่ ๔ แต่ยังไม่สามารถตรัสรู้ได้ จึงทรงออกแสวงหาทางพ้นทุกข์ด้วยพระองค์เองต่อไป

บำเพ็ญทุกรกิริยา

ทรงเสด็จจาริกเที่ยวไปตามลำพัง ถึงตำบลอุรุเวลาเสนานิคม แคว้นมคธ เห็นภูมิประเทศราบรื่น มีแนวป่าเขียวสด มีแม่น้ำไหล น้ำใสสะอาด หมู่บ้านที่พออาศัยเที่ยวบิณฑบาตก็อยู่ใกล้ เหมาะแก่การทำความเพียร จึงเริ่มบำเพ็ญตบะ คือ การทรมานตน ด้วยทรงคิดว่าอาจเป็นทางตรัสรู้ได้บ้าง ทรงทำสิ่งที่คนทั้งหลายทำได้ยาก เรียกว่า "ทุกรกิริยา" ดังนี้

วาระแรก ทรงกดพระทนต์ด้วยพระทนต์ (กดฟันด้วยฟัน) กดพระตาลุด้วยพระชิวหา (กดเพดานด้วยลิ้น) ไว้ให้แน่น จนพระเสโท (เหงื่อ) ไหลออกทางพระกัจฉะ (รักแร้) ได้รับความลำบากมาก แต่ไม่สำเร็จโมกขธรรม จึงทรงเปลี่ยน

วาระที่ ๒ ทรงกลั้นลมอัสสาสะปัสสาสะ (ลมหายใจเข้าออก) จนเกิดทุกขเวทนา ทำให้ปวดพระเศียร เสียดพระอุทร (เสียดท้อง) ร้อนในพระกายแต่ก็ไม่สำเร็จโมกขธรรม จึงทรงเปลี่ยน

วาระที่ ๓ ทรงอดพระกระยาหาร จนพระกายเหี่ยวแห้ง พระอัฐิ (กระดูก) ปรากฏทั่วกาย หมดกำลัง เสด็จไปข้างไหนก็เซล้ม แต่ก็ยังไม่พบโมกขธรรม

เมื่อทรงบำเพ็ญทุกรกิริยาอย่างเดียวจนเต็มความสามารถไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนได้ในสมัยนั้นเช่นนี้แล้ว เห็นว่าทางนี้ตรัสรู้ไม่ได้แน่ จึงทรงคิดหาวิธีทดลองการบำเพ็ญเพียรทางฝ่ายโยคะ (การบำเพ็ญเพียรทางใจ) ดูบ้าง แล้วเริ่มเสวยพระกระยาหาร เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง

อุปมา (ข้อเปรียบเทียบ) ๓ ข้อ

ครั้งนั้นอุปมา ๓ ข้อ เกิดขึ้นแก่พระองค์ว่า

๑. ไม้สด ชุ่มด้วยยางทั้งแช่อยู่ในน้ำ ไม่อาจสีให้เกิดไฟได้ เหมือนกาย-ใจหมกมุ่นอยู่ในกาม ก็ตรัสรู้ไม่ได้

๒. ไม้สด ชุ่มด้วยยางแม้ห่างน้ำ ไม่อาจสีให้ติดไฟได้ เหมือนกายออกจากกาม แต่ใจยังหมกมุ่นอยู่ ก็ไม่อาจตรัสรู้ได้

๓. ไม้แห้งสนิท อยู่ห่างน้ำ สีให้เกิดไฟได้ เหมือนกายและใจไม่หมกมุ่นอยู่ในกามแล้ว ก็สามารถตรัสรู้ได้

เมื่ออุปมา ๓ ข้อ เกิดขึ้นแก่พระองค์อย่างนี้แล้ว จึงทรงเลิกทุกรกิริยากลับเสวยพระกระยาหารตามปกติดังเดิม

ฝ่ายปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ คือ โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ซึ่งพากันออกบวชตามและอุปัฏฐากพระองค์ตลอดมา เห็นพระองค์เลิกทุกรกิริยา คิดว่าคงบรรลุไม่ได้แน่ จึงพากันทิ้งพระองค์ไปอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (ป่าเป็นที่ให้อภัยแก่เนื้อ) เขตเมืองพาราณสี

ในวันพุธ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนวิสาขะ (เดือน ๖) ปีจอ ก่อนการตั้ง พ.ศ. ๔๕ ปี พระองค์มีพระชนมายุ ๓๕ ปีบริบูรณ์ เช้าวันนั้น นางสุชาดาบุตรีของกฎุมพีในตำบลอุรุเวลาเสนานิคม หุงข้าวมธุปายาส (ข้าวปนน้ำนม) แล้วใส่ถาดทองไปเพื่อบวงสรวงเทวดา พบพระองค์เข้าใจว่าเป็นเทวดา จึงน้อมเข้าไปถวาย พระองค์ทรงรับทั้งถาด เสวยจนหมด แล้วลอยถาดในแม่น้ำเนรัญชรา

ในวันนั้น ตอนเย็นทรงรับหญ้าคาของนายโสตถิยะ ๘ กำ แล้วลาดต่างบัลลังก์ หันพระพักตร์ไปทางทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) ผินพระปฤษฎางค์ (หลัง) พิงต้นพระศรีมหาโพธิ์ แล้วทรงตั้งจาตุรงคมหาปธาน (ตั้งความเพียรใหญ่ประกอบด้วยองค์ ๔) คือ หนัง เอ็น กระดูก เนื้อเลือดในกายทั้งหมดจะเหือดแห้งไปก็ตามที หากยังไม่บรรลุโมกขธรรมตราบใด จะไม่ลุกไปจากที่ตราบนั้น

เมื่อทรงตั้งปณิธานอย่างนี้แล้ว ก็ทรงทำใจให้สงบ ทบทวนถึงสิ่งที่ได้ศึกษามาในสำนักดาบสทั้ง ๒ แล้วใช้ปัญญาพิจารณาโดยลึกซึ้ง จนพบความรู้ใหม่ ๓ ประการ (ญาณ ๓) ใน ๓ ยามแห่งราตรี โดยลำดับ ดังนี้

๑. ปฐมยาม ทรงค้นพบบุพเพนิวาสานุสสติญาณ คือ ทรงระลึกชาติได้ หมายถึง สาวหาสาเหตุของการเกิดได้

๒. มัชฌิมยาม ทรงค้นพบจุตูปปาตญาณ คือ ทราบจุติและปฏิสนธิ คือ การเกิดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายว่า เกิดมาแล้ว แต่ก็ยังแตกต่างกันเพราะกรรม

๓. ปัจฉิมยาม ทรงค้นพบอาสวักขยญาณ คือ รู้จักการทำอาสวะ (กิเลส) ให้สิ้นไป และค้นพบอริยสัจ (ของจริงอันประเสริฐ) ๔ ประการ คือ

ทุกข์ ความไม่สบายกาย ไม่สบายใจ

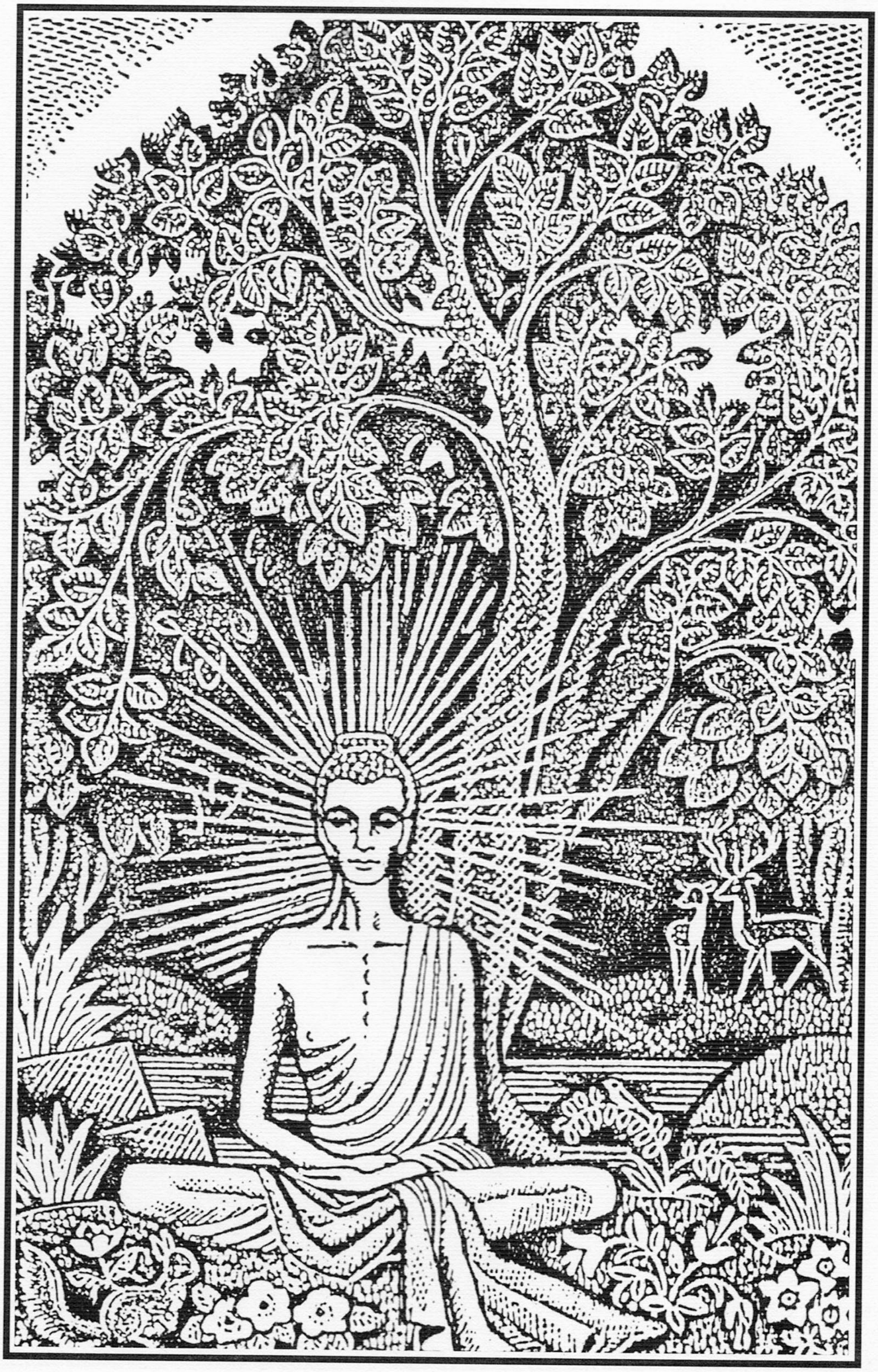
สมุทัย เหตุเกิดของทุกข์

นิโรธ ความดับทุกข์

มรรค ทางแห่งความดับทุกข์

ทรงรู้จนแจ่มแจ้ง ที่เรียกว่า **"ตรัสรู้"** เมื่อตอนใกล้รุ่งอรุณของวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนวิสาขะ ปีจอ ก่อนการตั้ง พ.ศ. ๔๕ ปี ทรงเป็น**สยัมภู** เพราะตรัสรู้ด้วยการค้นพบของพระองค์เอง จึงมีผู้ถวายพระนามว่า **"สัมมาสัมพุทโธ"**

ตรัสรู้เมื่อพระชนมายุได้ ๓๕ พรรษา ทรงแสวงหาโมกขธรรม และบำเพ็ญทุกรกิริยาอยู่นานถึง ๖ ปี นับจากปีออกบรรพชา

บำเพ็ญทุกรกิริยาและตรัสรู้

ตอนที่ ๖ ปฐมเทศนาและปฐมสาวก

เหตุการณ์ภายหลังตรัสรู้

สัปดาห์ที่ ๑ ประทับที่ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ทรงพิจารณาปฏิจจสมุปบาท โดยอนุโลมและปฏิโลม (ทวนไปและทวนกลับ)

สัปดาห์ที่ ๒ ประทับที่อนิมิสเจดีย์ ยืนเพ่งต้นพระศรีมหาโพธิ์ โดยมิได้กะพริบพระเนตร ๗ วัน

สัปดาห์ที่ ๓ ประทับที่รัตนจงกรมเจดีย์ เสด็จจงกรม ณ ที่นั้น ๗ วัน

สัปดาห์ที่ ๔ ประทับที่รัตนฆรเจดีย์ นั่งขัดสมาธิ พิจารณาอภิธรรมปิฎก ๗ วัน

สัปดาห์ที่ ๕ ประทับที่ต้นอชปาลนิโครธ (ต้นไทร) ตรัสตอบปัญหาของหุหุกพราหมณ์ว่า "เราเรียกว่า ผู้ลอยบาปแล้ว ไม่มีกิเลสย้อมใจให้ตวาดผู้อื่นว่าเป็นพราหมณ์"

สัปดาห์ที่ ๖ ประทับที่ต้นมุจจลินท์ (ไม้จิก) เปล่งวาจาว่า "ความสงบเป็นความสุขของผู้สดับธรรม"

สัปดาห์ที่ ๗ ประทับที่ต้นราชายตนะ (ไม้เกตุ) มีพานิช ๒ คน ชื่อ ตะปุสสะ, ภัลลิกะ นำข้าวสัตตุก้อน สัตตุผงเข้าไปถวาย แล้วปฏิญาณตนเป็น **ทะเววาจิกะอุบาสก** (อุบาสกผู้ถึงรัตนะทั้ง ๒ คือ พระพุทธ, พระธรรม) ก่อนอุบาสกอื่นในโลก ออกจากราชายตนะแล้ว กลับไปที่อชปาลนิโครธอีก ทรงพิจารณาถึงธรรมที่ได้ตรัสรู้แล้วว่าเป็นธรรมที่ลึกซึ้ง แต่ทรงจำแนกผู้ควรรับธรรมออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. อุคฆติตัญญู ผู้ที่มีอุปนิสัยแก่กล้าสมควรตรัสรู้ได้ฉับพลัน เหมือนดอกบัวที่พ้นน้ำ จะบานในวันนี้

๒. วิปจิตัญญู ผู้เมื่อชี้แจงแนะนำแล้ว สมควรตรัสรู้ได้ เหมือนดอกบัวเสมอน้ำ จะบานในวันพรุ่งนี้

๓. เนยยะ ผู้มีอุปนิสัยอยู่บ้าง พอแนะนำให้ตรัสรู้ได้ เหมือนดอกบัวใต้น้ำ จะบานในวันต่อไป

๔. ปทปรมะ ผู้ไม่มีอุปนิสัย ไม่สามารถจะตรัสรู้ได้เลย เหมือนดอกบัวที่ตกเป็นอาหารของสัตว์น้ำไป

เมื่อทรงพิจารณาเห็นดังนี้แล้ว ก็ตั้งพระทัยมั่นที่จะแสดงธรรมสั่งสอน

ครั้งแรก ทรงนึกถึงอาหารดาบสและอุทกดาบสที่เคยเป็นอาจารย์ แต่ทราบว่าท่านทั้งสองไม่มีชีวิตแล้ว จึงทรงนึกถึงปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ และสืบถาม ทราบว่าอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เขตเมืองพาราณสี จึงเสด็จมุ่งไป ระหว่างทางพบอุปกาชีวกเดินสวนทางมา เขาเห็นพระองค์มีผิวพรรณผ่องใส จึงถามถึงผู้เป็นศาสดา พระองค์ตรัสตอบว่า พระองค์เป็นสยัมภู เขาฟังแล้วก็เดินสวนทางหลีกไป

ถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวันพบปัญจวัคคีย์ พวกเขาแสดงอาการไม่เคารพ พระองค์ทรงห้ามเสียและตรัสบอกว่าได้ตรัสรู้แล้ว พวกเขาไม่เชื่อ ทรงเตือนให้ปัญจวัคคีย์ทบทวนดูว่า พระองค์เคยกล่าวคำเท็จหรือไม่ ปัญจวัคคีย์ทบทวนดูเห็นว่า พระองค์พูดถูก จึงตั้งใจฟังธรรมโดยเคารพ

ปฐมเทศนา

จากนั้น ทรงเริ่มแสดง**ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** อันเป็นการเทศนาครั้งแรกในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ กลางเดือนอาสาฬหะ (เดือน ๘) ใจความย่อในพระธรรมจักรนั้นว่า

นักบวชไม่พึงเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ไม่ควร ๒ ประการ คือ

๑. กามสุขัลลิกานุโยค การประกอบตัวให้พัวพันในกาม

๒. อัตตกิลมถานุโยค การทรมานตนให้ลำบาก อันเป็นการปฏิบัติที่ตึงเกินไป แล้วทรงสอนว่า การดำเนินไปสู่โมกขธรรม (ธรรมเป็นเครื่องหลุดพ้น) นั้น

ต้องดำเนินตามทางสายกลางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ทางดำเนินนั้นเรียกว่า มรรค มีองค์ประกอบ ๘ ประการ คือ

๑. สัมมาทิฏฐิ	ความเห็นชอบ
๒. สัมมาสังกัปปะ	ความดำริชอบ
๓. สัมมาวาจา	เจรจาชอบ
๔. สัมมากัมมันตะ	ทำการงานชอบ
๕. สัมมาอาชีวะ	เลี้ยงชีวิตชอบ
๖. สัมมาวายามะ	พยายามชอบ
๗. สัมมาสติ	ระลึกชอบ
๘. สัมมาสมาธิ	ตั้งใจชอบ

เมื่อดำเนินตามทางทั้ง ๘ ประการนี้แล้ว กาย-วาจา-ใจ จะสงบห่างจากกิเลส (เครื่องมัวหมอง) และพบความจริงอันประเสริฐ ๔ ประการ (อริยสัจ ๔) คือ

๑. ทุกข์	สภาพที่ทนได้ยาก
๒. สมุทัย	เหตุให้ทุกข์เกิด
๓. นิโรธ	ความดับทุกข์
๔. มรรค	ทางให้ถึงความดับทุกข์

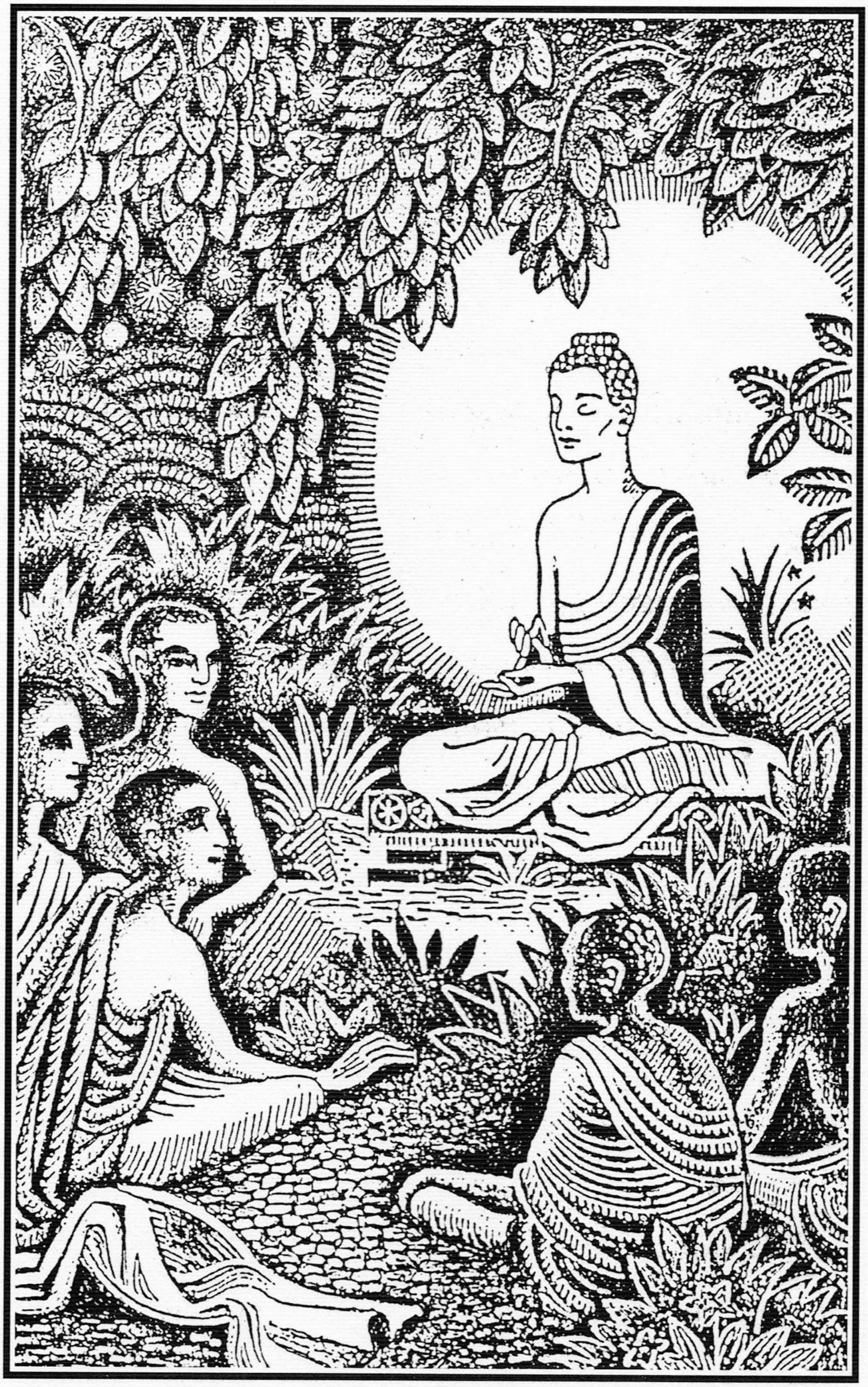
ปฐมสาวก

เมื่อแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรจบลง ปัญจวัคคีย์รูปที่ ๑ คือ โกณฑัญญะ ได้ดวงตาเห็นธรรม ที่เรียกว่า **โสตาปัตติผล** ท่านได้ชื่อว่า **อัญญาโกณฑัญญะ** แล้วได้ขอบวช พระศาสดาประทานการอุปสมบทด้วย**เอหิภิกขุอุปสัมปทา** แล้วทรงสั่งสอน ๔ รูปที่เหลือด้วย**ปกิณณกเทศนา** จนได้ดวงตาเห็นธรรม แล้วขอบวชเช่นกัน

ต่อมาทรงสั่งสอนปัญจวัคคีย์ทั้งหมดด้วย**อนัตตลักขณสูตร** ซึ่งมีใจความว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ลบล้าง

ความเชื่อถือเรื่องอัตตาของลัทธิพราหมณ์ในสมัยนั้น จนปัญจวัคคีย์เห็นตาม และได้บรรลุอรหัตต์เป็นพระอรหันต์

รวมความว่า มีพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖ องค์ ในสมัยแรก รวมทั้งพระบรมศาสดา

แสดงธรรมจักรโปรดปัญจวัคคีย์

ตอนที่ ๗ ประกาศพระศาสนา

ในพรรษาแรก ทรงจำพรรษาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน สมัยนั้นชายหนุ่มคนหนึ่งชื่อ ยสะ เป็นบุตรเศรษฐีในเมืองพาราณสี บิดาสร้างปราสาท ๓ หลังให้อยู่ใน ๓ ฤดู บำเรอด้วยดนตรีล้วนแต่สตรีประโคม ไม่มีบุรุษเจือปน

คืนหนึ่งในฤดูฝน ยสะหลับไปตอนหัวค่ำ ตื่นในตอนดึก แสงประทีปยังสว่างอยู่ เห็นกิริยาอาการของชนบริวารนอนหลับ เป็นเหมือนซากศพในป่าช้า เกิดความเบื่อหน่ายสลดใจ จึงเดินบ่นไปว่า **"ที่นี่วุ่นวายหนอ ที่นี่ขัดข้องหนอ"** จนถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เข้าไปใกล้ที่จงกรมของพระศาสดา พระศาสดาได้ยินเสียงทรงตรัสตอบว่า **"ที่นี่ไม่วุ่นวาย ที่นี่ไม่ขัดข้อง มาเถิด นั่งลงเถิด เราจะแสดงธรรมแก่ท่าน"** เมื่อยสะเข้ามาแล้ว จึงทรงแสดง**อนุปุพพิกถา** (ถ้อยคำที่กล่าวเรียงกันตามลำดับ) **๕** คือ

๑. ทานกถา	พรรณนาการบริจาคทาน
๒. สีลกถา	พรรณนาการรักษาศีล
๓. สัคคกถา	พรรณนาสวรรค์
๔. กามาทีนวกถา	พรรณนาโทษของกาม
๕. เนกขัมมานิสังสกถา	พรรณนาอานิสงส์การออกจากกาม

แล้วแสดงอริยสัจ ๔ ต่อท้าย เมื่อเทศนาจบลง ยสะได้ดวงตาเห็นธรรม คือ บรรลุโสดาปัตติผล ฝ่ายบิดาของยสะ เมื่อรู้ว่าบุตรหายไป จึงออกติดตามจนพบ และได้เข้าเฝ้าพระศาสดา พระองค์ทรงแสดงธรรมกัณฑ์นั้นให้บิดายสะฟัง เมื่อจบลง บิดาของยสะได้บรรลุโสดาปัตติผล แล้วปฏิญาณตนขอเป็นอุบาสกผู้ถึงรัตน ๓ เป็นคนแรกในโลก เรียกว่า **เตวาจิกะอุบาสก** ส่วนยสะอยู่ใกล้ที่ประทับได้ฟังเทศนากัณฑ์เดียวกันซ้ำอีก ก็ได้บรรลุอรหัตตผล และทูลขอบวช พระศาสดาทรงอนุญาตด้วย**เอหิภิกขุอุปสัมปทา**

จากนั้น บิดายสะทูลเชิญให้ไปเสวยภัตตาหารที่บ้าน ทรงแสดงธรรมให้มารดาและภรรยาของยสะฟัง สตรีทั้งสองได้ดวงตาเห็นธรรม และขอถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง **เป็นอุบาสก-อุบาสิกาคนแรกในโลก** คือ เตวาจิกะอุบาสก-อุบาสิกา

ต่อมาเพื่อนของยสะ ๔ คน คือ วิมละ สุพาหุ ปุณณะชิ ควัมปะติ และอีก ๕๐ คน พากันบวชตามยสะ แล้วได้บรรลุอรหัตตผลเหมือนกันทั้งหมด รวมกันเป็นพระอรหันต์เกิดขึ้นในโลก ๖๑ องค์

เมื่อมีสาวกมากพอแล้ว จึงทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา หากมีผู้ใดจะขอบวชก็ทรงอนุญาตให้สาวกดำเนินการเองได้

การอุปสมบทจึงมี ๒ วิธี ในขั้นแรก คือ

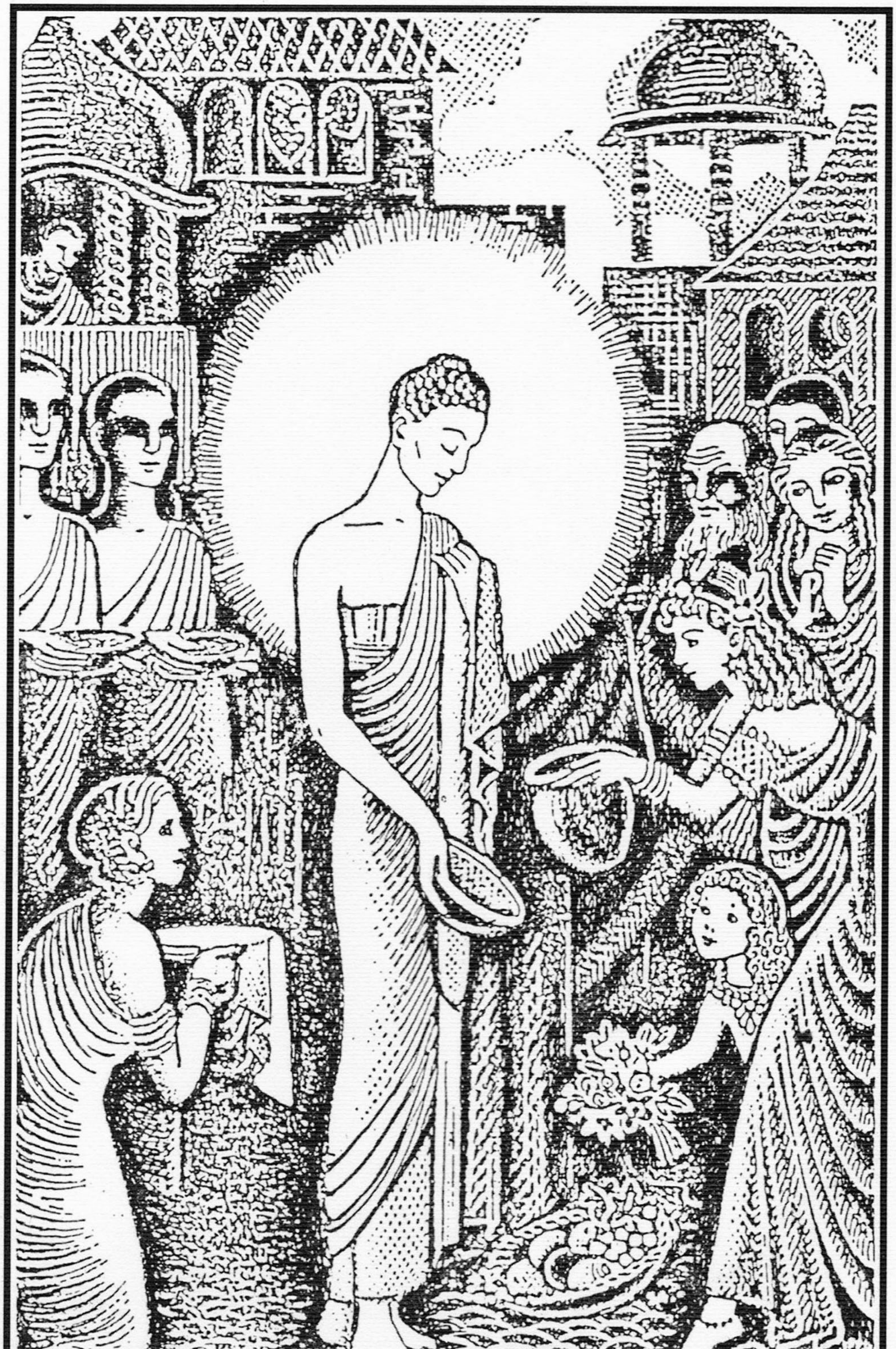
๑. เอหิภิกขุอุปสัมปทา พระศาสดาทรงบวชให้เอง แยกออกเป็น ๒ คือ

หากผู้ขออุปสมบทบรรลุอรหัตตผลแล้ว ทรงเปล่งพระวาจาว่า **"จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เถิด"**

หากผู้ขออุปสมบทยังมิได้บรรลุอรหัตตผล ทรงเปล่งพระวาจาว่า **"จงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว จงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด"**

๒. ติสรณคมนูปสัมปทา สาวกอุปสมบทด้วยการให้สรณคมน์ ๓ คือ การเปล่งวาจาขอถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งที่ระลึก

จากนั้น ทรงส่งสาวกไปประกาศพระศาสนา ด้วยการประทานโอวาทว่า **"ท่านทั้งหลาย จงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนเป็นอันมากเถิด"**

จาริกสอนธรรมตามชนบท

ตอนที่ ๘ เสด็จกรุงราชคฤห์และได้อัครสาวก

เมื่อส่งสาวกไปประกาศพระศาสนาในที่ต่างๆ แล้ว พระองค์เองก็เสด็จไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม ในระหว่างทาง ทรงพบภัททวัคคีย์ (พวกเจริญ) ๓๐ คนในไร่ฝ้าย พวกเขาอยากฟังธรรม พระองค์จึงทรงแสดงอนุปุพพิกถาและอริยสัจ ๔ โปรด ทั้งหมดได้บรรลุโสดาปัตติผล แล้วส่งไปประกาศพระศาสนา

จากนั้นพระองค์เสด็จไปโปรดชฎิล ๓ พี่น้อง คือ อุรุเวลกัสสะ นทีกัสสปะ และคยากัสสปะ ทรงทรมานด้วยอิทธิปาฏิหาริย์ ภายหลังทรงสอนด้วยธรรมเทศนาที่ว่าด้วยของร้อน เรียกว่า **อาทิตตปริยายสูตร** มีใจความย่อว่า ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ และรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธัมมารมณ์ เป็นของร้อนด้วยไฟ คือ ราคะ โทสะ โมหะ เมื่อเทศนาจบลง ชฎิลทั้งหมดได้บรรลุอรหัตตผล แล้วทรงพาชฎิลทั้งหมดไปสู่กรุงราชคฤห์ ประทับอยู่ที่ลัฏฐิวัน (สวนตาล)

พระเจ้าพิมพิสารพร้อมด้วยบริวาร ๑๒ หมื่นมาเฝ้า พระศาสดาแสดงธรรมโปรด บริวารของพระเจ้าพิมพิสาร ๑๑ หมื่น บรรลุโสดาปัตติผล อีก ๑ หมื่นตั้งอยู่ในไตรสรณคมน์ พระเจ้าพิมพิสารเล่าถวายถึงความสำเร็จแห่งปณิธาน ๕ ประการ คือ

๑. ขอให้ได้รับการอภิเษกเป็นพระเจ้าแผ่นดินในแคว้นมคธ

๒. ขอให้พระอรหันต์ผู้ตรัสรู้เองโดยชอบมาสู่แคว้น

๓. ขอให้ได้นั่งใกล้พระอรหันต์นั้น

๔. ขอให้พระอรหันต์นั้นจงแสดงธรรม

๕. ขอให้รู้ทั่วถึงธรรมของพระอรหันต์นั้น

แล้วทรงถวายเวฬุวัน (สวนไผ่) **ให้เป็นอารามแห่งแรกในพระพุทธศาสนา**

ได้อัครสาวก

ในแคว้นมคธใกล้กรุงราชคฤห์ มีหมู่บ้าน ๒ หมู่ คือ อุปติสสคาม กับโกลิตคาม บุตรของหัวหน้าหมู่บ้านอุปติสสะ ชื่อ อุปติสสะ แต่ส่วนมากเรียกกันว่า "สารีบุตร" เพราะเป็นบุตรของนางสารี บุตรของหัวหน้าหมู่บ้านโกลิตะ ชื่อ โกลิตะ แต่มักเรียกว่า "โมคคัลลาน์" เพราะเป็นบุตรของนางโมคคัลลี ทั้งสองเป็นสหายกันแต่เยาว์วัย ภายหลังเกิดความเบื่อหน่ายต่อการเป็นฆราวาส จึงแยกย้ายกันแสวงหาโมกขธรรม โดยนัดหมายกันว่า ใครพบก่อนจะบอกแก่กัน

สารีบุตรได้พบพระอัสสชิ ซึ่งเป็นปัญจวัคคีย์รูป ๑ ใน ๕ รูป กำลังเที่ยวบิณฑบาต มีกิริยาอาการน่าเลื่อมใส จึงติดตามไป เมื่อได้โอกาสจึงไต่ถามและขอฟังธรรม พระอัสสชิแสดงใจความย่อของพระพุทธศาสนาว่า **"สิ่งใดเกิดขึ้นแต่เหตุ สิ่งนั้นย่อมดับไปเพราะเหตุ"** สารีบุตรพอได้ฟังก็ได้ดวงตาเห็นธรรม แล้วไปบอกแก่โมคคัลลานะ โมคคัลลานะก็ได้ดวงตาเห็นธรรมเช่นเดียวกัน แล้วพากันไปเฝ้าพระศาสดาและทูลขอบวช พระองค์ทรงอนุญาตด้วยเอหิภิกขุอุปสัมปทา

โมคคัลลานะอุปสมบทแล้วได้ ๗ วัน ไปทำความเพียรอยู่ที่บ้านกัลลวาลมุตตคาม นั่งโงกง่วงอยู่ พระศาสดาเสด็จไปโปรดและทรงสอนด้วยอุบายแก้ง่วง ๘ ประการ คือ

๑. ต้องนึกถึงเรื่องที่จำมาแล้วให้มาก

๒. ต้องตรึกตรองถึงธรรมที่ได้ศึกษามา

๓. ต้องสาธยายธรรม

๔. ต้องยอนหู

๕. ต้องลุกขึ้นยืน เอาน้ำลูบหน้า เหลียวดูทิศทั้งหลายและแหงนดูดาว

๖. ต้องทำความสำคัญถึงแสงสว่าง

๗. ต้องจงกรมสำรวมอินทรีย์

๘. ต้องนอนตะแคงขวา มีสติสัมปชัญญะตั้งใจว่าจะลุกขึ้น

แล้วทรงสอนว่า อย่าชูงวง (คือการถือตัว) เข้าไปสู่สกุล อย่าพูดคำที่เป็นเหตุให้เถียงกัน อันจะทำให้ใจห่างจากความสงบ ทรงสอนให้ยินดีในที่สงัด พระโมคคัลลานะปฏิบัติตามนั้นก็ได้บรรลุอรหัตตผล ต่อมาได้รับยกย่องจากพระศาสดาให้เป็นอัครสาวกฝ่ายซ้าย **เลิศในทางมีฤทธิ์มาก** และโดยที่เป็นพระเถระผู้ใหญ่ จึงเรียกท่านว่า **"พระมหาโมคคัลลานะ"**

พระสารีบุตรอุปสมบทแล้วได้ ๑๕ วัน ถวายงานพัดอยู่เบื้องหลังพระศาสดา ได้ฟังพระธรรมเทศนาชื่อ **เวทนาปริคคหสูตร** ที่ทรงแสดงแก่ **ทีฆนขปริพาชก อัคคิเวสนโคตร** ที่ถ้ำสุกรขาตา เชิงเขาคิชฌกูฏ ใจความของเทศนานั้นสอนให้ละการยึดมั่นถือมั่นพระสารีบุตรใส่ใจไปตามเทศนานั้น ก็ได้บรรลุอรหัตตผล ต่อมาได้รับยกย่องจากพระศาสดาให้เป็นพระอัครสาวกฝ่ายขวา **เลิศในทางมีปัญญามาก** เป็นพระเถระผู้ใหญ่เป็นเสนาบดีแห่งธรรม จึงนิยมเรียกท่านว่า **"พระธรรมเสนาบดีสารีบุตร"**

ตอนที่ ๘ ปฏิบัติพุทธกิจในแคว้นมคธ และเสด็จไปแคว้นสักกะ

ครั้งหนึ่ง พระศาสดาประทับอยู่ที่พหุปุตตกนิโครธ อยู่ระหว่างกรุงราชคฤห์กับนาลันทาต่อกัน ทรงให้การอุปสมบทแก่ปิปผลิมาณพ กัสสปโคตร ด้วยการประทานโอวาท ๓ ข้อ คือ

๑. กัสสปะ เธอพึงเข้าไปตั้งความละอาย ความยำเกรง ในภิกษุผู้เฒ่า ผู้ใหม่ และปานกลาง อย่างแรงกล้า

๒. พึงฟังธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งประกอบด้วยกุศล เงี่ยหูฟังธรรมนั้นแล้วพิจารณาเนื้อความ

๓. จักไม่ละสติไปในกาย คือ พิจารณาร่างกายเป็นอารมณ์

การอุปสมบทของท่านรูปนี้ นับว่าเป็นกรณีพิเศษ และมีเฉพาะรูปเดียวเท่านั้น เมื่อท่านได้อุปสมบทแล้ว เป็นผู้เคร่งครัดในธุดงค์ เป็นผู้สันโดษ มักน้อย เป็นพระเถระผู้ใหญ่ จึงนิยมเรียกท่านว่า **"มหากัสสปะ"**

รวมความว่า การอุปสมบทมี ๕ วิธี คือ

๑. เอหิภิกขุอุปสัมปทา	พระศาสดาทรงอุปสมบทให้เอง
๒. ติสรณคมนูปสัมปทา	พระสาวกอุปสมบทให้
๓. ญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา	พระสงฆ์ให้อุปสมบท
๔. อุปสมบทด้วยการรับโอวาท ๓ ข้อ ของมหากัสสปะ	
๕. อัฏฐวาจิกูปสัมปทา	สงฆ์ ๒ ฝ่ายให้อุปสมบท

จาตุรงคมหาสันนิบาต

เมื่อพระศาสดาประทับอยู่ที่เวฬุวัน กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ ตรงกับวันมาฆปุรณมี (วันเพ็ญกลางเดือน ๓) มีการประชุมใหญ่ประกอบด้วยองค์ ๔

ที่เรียกว่า **จาตุรงคมหาสันนิบาต** คือ

๑. วันนั้น เป็นวันมาฆปุรณมี คือ วันเพ็ญกลางเดือน ๓

๒. มีพระสงฆ์มาประชุมกัน ๑,๒๕๐ องค์ และล้วนเป็นเอหิภิกขุที่พระศาสดาอุปสมบทให้ทั้งสิ้น

๓. พระสงฆ์เหล่านั้นล้วนเป็นพระอรหันต์ทั้งสิ้น

๔. พระสงฆ์เหล่านั้น มาพร้อมกันโดยมิได้นัดหมาย

พระศาสดาทรงเห็นว่าเป็นโอกาสอันดี จึงทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์ ซึ่งมีใจความว่า

สพฺพปาปสฺส อกรณํ	การไม่ทำบาปทั้งปวง
กุสลสฺสูปสมฺปทา	การยังกุศลให้ถึงพร้อม
สจิตฺตปริโยทปนํ	การทำใจของตนให้ผ่องแผ้ว

และว่า

ขนฺตี ตโป ตีติกฺขา	ความอดทนเป็นตบะอย่างยิ่ง

พระศาสดาทรงประดิษฐานพระพุทธศาสนา จนมีบริษัท ๔ คือ

๑. ภิกษุ

๒. ภิกษุณี

๓. อุบาสก

๔ อุบาสิกา

เสด็จกรุงกบิลพัสดุ์

ในพรรษาที่ ๑๕ พระเจ้าสุทโธทนะได้ทราบข่าวว่า สิทธัตถะตรัสรู้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว ประทับอยู่ที่กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ จึงตรัสสั่งให้อำมาตย์หลายคนไปทูลเชิญมานครกบิลพัสดุ์ แต่ไม่ได้ผล เพราะอำมาตย์ที่ไปนั้นพากันบวชตามเสียสิ้น ทั้งไม่ได้ทูลนิมนต์

ครั้งสุดท้าย พระเจ้าสุทโธทนะได้ใช้ให้กาฬุทายีอำมาตย์ (อำมาตย์ผิวดำ) ไปนิมนต์ เพราะเห็นว่าเป็นผู้เกิดวันเดียวกับพระศาสดา กาฬุทายีพร้อมกับบริวารไปเฝ้าพระศาสดา ได้ฟังธรรมแล้วขอบวช ภายหลังได้บรรลุอรหัตตผล เมื่อได้เวลาสมควรแล้ว หนทางสะดวกดี จึงได้ทูลเชิญพระศาสดาเสด็จไปยังนครกบิลพัสดุ์

พระศาสดาพร้อมด้วยพระสาวก ได้เสด็จไปวันละ ๑ โยชน์ รวม ๒ เดือน จึงถึงกรุงกบิลพัสดุ์ แล้วประทับอยู่ที่นิโครธาราม

พระศาสดาทรงโปรดพระเจ้าสุทโธทนะผู้เป็นพระบิดาจนบรรลุโสดาปัตติผลในชั้นแรก ด้วยธรรมเทศนาว่า **“อุฏฺฐิเฏฺ นปฺปมชฺเชยฺย ธมฺมํ สุจริตํ จเร”** เป็นต้น แปลความว่า **บรรพชิตไม่พึงประมาทในบิณฑบาตที่ลุกขึ้นยืนรับ พึงประพฤติธรรมให้สุจริต** และต่อมาทรงเทศนาโปรดจนได้บรรลุอรหัตตผล

ในคราวที่เสด็จประทับอยู่ ณ **อนุปิยอัมพวัน** แคว้นมัลละ กษัตริย์ศากยะ ๖ พระองค์ คือ ภัททิยะ อนุรุทธะ อานันทะ ภคุ กิมพิละ และเทวทัต รวมทั้งอุบาลีนายภูษามาลาด้วยเป็น ๗ ได้ชักชวนกันไปเฝ้าพระศาสดาแล้วทูลขอบวช เมื่อบวชแล้วได้เป็นสาวกที่มีชื่อเสียง เว้นแต่พระเทวทัตรูปเดียวเท่านั้น ที่ผูกอาฆาตปองร้ายพระศาสดาตลอดมา

อานันทะ หรือที่รู้จักกันว่า พระอานนท์ ได้เป็นอุปัฏฐากใกล้ชิดพระศาสดาตลอดมาจนถึงปรินิพพาน

ราหุลกุมาร ได้บรรพชาเป็นสามเณรรูปแรกในพระพุทธศาสนา ต่อมาได้อุปสมบทและบรรลุอรหัตตผล

เจ้าชายนันทะ และเจ้าหญิงรูปนันทา ได้ขอบวชและได้บรรลุอรหัตตผล

พระนางปชาบดี ได้ทูลขอบวช พระศาสดาทรงอนุญาตด้วยการให้รับครุธรรม (ธรรมหนัก) ๘ ประการ เรียกว่า **อัฏฐวาจิกูปสัมปทา** เป็น**ภิกษุณีรูปแรกในพระพุทธศาสนา**

พระพุทธศาสนาได้แผ่ไพศาล มีผู้เลื่อมใสและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เรียกว่า **สหธรรมิก** หมายถึง ผู้ปฏิบัติพระธรรมวินัยร่วมกัน คือ ภิกษุ, ภิกษุณี, สิกขมานา, สามเณร, สามเณรี และผู้เลื่อมใสขอบรรพชาอุปสมบทเป็นสาวกอีกจำนวนมาก พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายอย่างมั่นคงในตอนกลางของชมพูทวีปและในที่ต่างๆ สมตามความมุ่งหมายของพระศาสดา

ตอนที่ ๑๐ ปลงพระชนมายุสังขาร และพุทธกิจในวาระสุดท้าย

พระศาสดาทรงบำเพ็ญพุทธกิจสั่งสอนเวไนยชนตลอด ๔๕ ปี นับจากปีที่ตรัสรู้ ในพรรษาสุดท้าย ทรงจำพรรษาที่เวฬุวคามเมืองไพสาลี ทรงประชวร แต่ทรงอดกลั้นด้วย**อธิวาสนขันติ** (ความอดทนอย่างยอดเยี่ยม) และตรัสแก่พระอานนท์ว่า

พระองค์ไม่มีความห่วงใยในภิกษุสงฆ์ และไม่ต้องการให้ภิกษุสงฆ์ยึดพระองค์เป็นที่พึ่ง ขอให้ภิกษุสงฆ์มีธรรมวินัยเป็นที่พึ่ง เพราะพระองค์เฒ่าชราเหมือนเกวียนชำรุดแล้ว

ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ กลางเดือน ๓ นั้น พระองค์ทรงปลงอายุสังขาร คือกำหนดว่า อีก ๓ เดือนจะปรินิพพาน ทรงปลงพระชนมายุสังขารที่ปาวาลเจดีย์ แล้วตรัสว่า อิทธิบาท ๔ คือ ฉันทะ, วิริยะ, จิตตะ, วิมังสา, ผู้ใดเจริญทำให้มาก ผู้นั้นหากจะดำรงอยู่ตลอดกัปป์หรือยิ่งกว่า ก็พึงอยู่ได้สมหวัง และตรัสว่า สถานที่ทำนิมิตโอภาส เพื่อให้พระอานนท์อาราธนาให้ดำรงอยู่ตลอดกัปป์ มีถึง ๑๖ แห่ง

จากนั้น เสด็จไปที่กูฏาคารสาลา ป่ามหาวัน ทรงแสดงอภิญญาเทสิตธรรม สังเวคกถา และอัปปมาทธรรม เมื่อกลับจากบิณฑบาตแล้ว ทอดพระเนตรเมืองไพสาลีเป็นครั้งสุดท้าย ด้วยความเป็นห่วงเกรงผู้อื่นจะรุกราน แล้วเสด็จไปบ้านหัตถีคาม อัมพคาม ชัมพุคาม และโภคนคร ประทับที่อานันทเจดีย์ ทรงแสดงธรรมมีกถา และพหุลกถา และมหาปเทส ๔ แล้วเสด็จถึงเมืองปาวา ประทับอยู่ในสวนมะม่วงของนายจุนทะ

ต่อมาวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ เวลาเช้า พระองค์เสด็จไปเสวยพระกระยาหารและเสวยสุกรมัทวะ ที่บ้านของนายจุนทะ แล้วเสด็จจากเมืองปาวาไปเมืองกุสินารา ในระหว่างทางทรงประชวรลงพระโลหิต มีอาการร้อนและกระหายน้ำ คราวหนึ่งเสด็จประทับใต้ร่มไม้ แล้วให้พระอานนท์ไปตักน้ำมาเสวยเพื่อระงับความกระหาย ระหว่างที่พักอยู่นั้น กุลบุตรคนหนึ่งชื่อ ปุกกุสะ ได้นำผ้าคู่สิงคิวรรณ (ผ้าเนื้อเกลี้ยงสีดังทองสิงคลี คือ มีสีเหมือนเปลวเพลิง) มาถวาย เมื่อทรงนุ่งห่มแล้ว พระอานนท์ทูลว่า วรกายของพระองค์ผุดผ่อง พระองค์ตรัสว่า กายของพระองค์ผุดผ่องในสองคราว คือ **ในคราวที่จะตรัสรู้ และในคราวที่จะปรินิพพาน**

จากนั้น เสด็จผ่านแม่น้ำกกุธานที แล้วบรรทมสีหไสยา (นอนแบบราชสีห์) ที่สวนมะม่วง ทรงตรัสแก่พระอานนท์ว่า บิณฑบาตมีอานิสงส์มาก ๒ คราว คือ **บิณฑบาตที่ฉันแล้วตรัสรู้ กับบิณฑบาตที่ฉันแล้วปรินิพพาน**

เสด็จดำเนินข้ามแม่น้ำหิรัญญวดี ไปประทับที่**สาลวโนทยาน**ของมัลลกษัตริย์ในเมืองกุสินารา บรรทมตะแคงขวา เรียกว่า สีหไสยา หันพระเศียรไปทางทิศเหนือ หันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก ระหว่างต้นสาละทั้งคู่ เป็นการบรรทมครั้งสุดท้าย เรียกว่า **"อนุฏฐานไสยา"** (คือการนอนแล้วไม่ลุกขึ้นมาอีก) แล้วตรัสเรื่องต่างๆ ดังนี้

๑. ทรงสรรเสริญปฏิบัติบูชาว่าดีกว่าอามิสบูชา

๒. ตรัสถึงสังเวชนียสถาน คือ สถานที่ประสูติ ตรัสรู้ แสดงปฐมเทศนา และปรินิพพานว่า ควรดู ควรเห็น เพื่อให้เกิดความสังเวชแก่ผู้ศรัทธา

๓. ตรัสถึงการปฏิบัติในสตรีว่า อย่าเห็นเสียเลยเป็นการดี ถ้าเห็นก็อย่าพูด ถ้าจำเป็นต้องพูด ควรพูดแต่น้อยด้วยความสำรวม

พระอานนท์ทูลถามถึงวิธีปฏิบัติในพุทธสรีระ พระองค์ทรงห้าม แล้วตรัสว่าเป็นธุระของคฤหัสถ์ชน แต่พระอานนท์คิดว่า คฤหัสถ์ชนเหล่านั้นต้องถามท่านอยู่เองเพราะท่านเป็นพุทธอุปัฏฐาก จึงทูลถามวิธีปฏิบัติในพุทธสรีระไว้ก่อน

พระองค์ตรัสว่า ให้ปฏิบัติเหมือนสรีระของพระเจ้าจักรพรรดิ คือ **พันด้วยผ้าใหม่แล้วซับด้วยสำลี แล้วห่อด้วยผ้าใหม่ จนถึง ๕๐๐ คู่ แล้วเชิญลงประดิษฐานในรางเหล็กที่เต็มด้วยน้ำมันหอม แล้วปิดครอบด้วยฝารางเหล็กอื่น ทำจิตกาธานด้วยไม้หอม ทำฌาปนกิจ แล้วอัญเชิญพระอัฐิธาตุไปบรรจุ ณ ที่ประชุมแห่งถนนใหญ่ทั้ง ๔** (ทางสี่แพร่ง)

แล้วตรัสถึงถูปารหบุคคล คือ บุคคลที่ควรบรรจุอัฐิธาตุไว้ในสถูป มี ๔ คือ

๑. พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

๒. พระปัจเจกพุทธเจ้า

๓. พระอรหันตสาวก

๔. พระเจ้าจักรพรรดิราช

พระอานนท์เสียใจว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานแล้ว แต่ตัวท่านยังไม่ได้บรรลุพระอรหัตตผลจึงเศร้าโศกเสียใจ

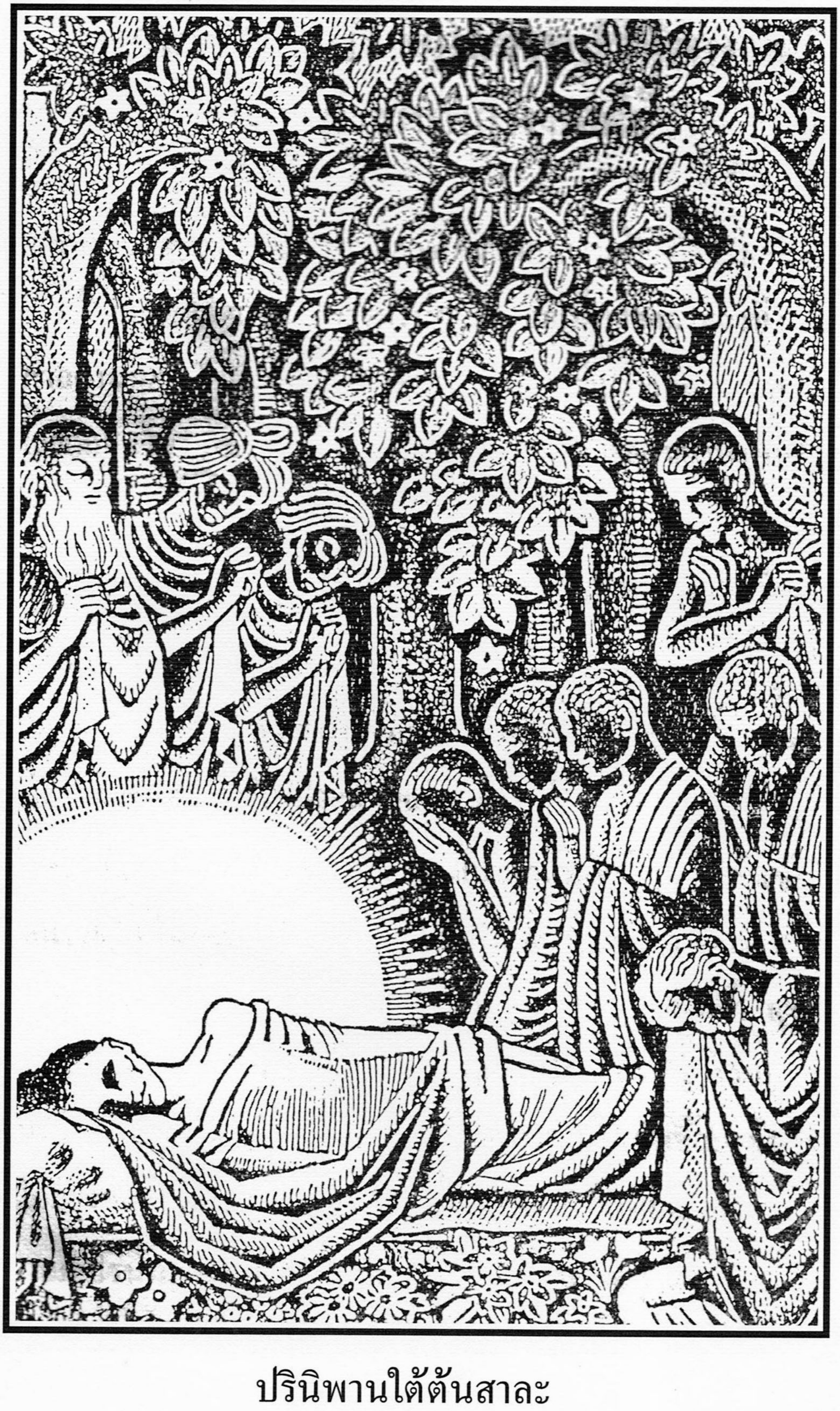
พระศาสดาตรัสเรียกมาปลอบ และตรัสสรรเสริญพระอานนท์ว่า เป็นพหูสูต มีปัญญา มีสติ มีธิติ และเป็นยอดแห่งพุทธอุปัฏฐาก เมื่อหมั่นประกอบความเพียร ไม่นานนักจักบรรลุอรหัตตผล ภายหลังก็เป็นตามที่ตรัสไว้

จากนั้น ตรัสถึงเมืองกุสินาราว่า แต่เดิมเป็นเมืองใหญ่บริบูรณ์ด้วยเสียง ๑๐ เสียง คือ เสียงช้าง, เสียงม้า, เสียงรถ, เสียงกลอง, เสียงตะโพน, เสียงพิณ, เสียงขับร้อง, เสียงกังสดาล, เสียงสังข์, และเสียงคน เรียกกันบริโภคอาหารมิได้สงบทั้งกลางวันและกลางคืน

ตรัสให้แจ้งข่าวปรินิพพานแก่พวกมัลลกษัตริย์ มัลลกษัตริย์พากันมาถวายบังคมตามลำดับสกุลทุกพระองค์

ปริพาชกคนหนึ่งชื่อ สุภัททะ ได้ทราบข่าวว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานจึงรีบมาหาจะเข้าเฝ้า พระอานนท์ห้ามไว้ ภายหลังพระผู้มีพระภาคทรงอนุญาต แล้วได้ทรงแสดงธรรมโปรดสุภัททะและประทานบรรพชาอุปสมบท

เมื่ออุปสมบทแล้ว สุภัททะรีบเร่งบำเพ็ญเพียรจนบรรลุอรหัตตผล **เป็นปัจฉิมสาวก** คือ สาวกองค์สุดท้าย ของสมเด็จพระบรมศาสดา

ปรินิพานใต้ต้นสาละ

ตอนที่ ๑๑ ปัจฉิมโอวาท ปรินิพพาน และประเภทแห่งเจดีย์

จากนั้น พระองค์ประทานโอวาทแก่ภิกษุสงฆ์ว่า **“ธรรมก็ดี วินัยก็ดี อันใดที่เราบัญญัติไว้แล้ว ธรรมวินัยนั้น จักเป็นศาสดาของท่านทั้งหลาย โดยกาลเป็นที่สิ้นไปแห่งเรา”** และตรัสว่า ถ้าสงฆ์ปรารถนาจะถอนสิกขาบทเล็กน้อยก็ถอนได้ และรับสั่งให้ลงพรหมทัณฑ์ (อาชญาของพรหม) แก่พระฉันนะ

แล้วทรงตรัสสอนภิกษุสงฆ์ด้วยธรรมอันเป็นปัจฉิมโอวาทว่า

“อัปปะมาเทนะ สัมปาเทถะ”

แปลความว่า **“ท่านทั้งหลาย จงให้ประโยชน์ตน และประโยชน์ผู้อื่นถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด**

จากนั้นมิได้ตรัสอะไรอีกเลย ทรงเข้าฌานที่ ๑ ถึง ๘ แล้วเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธ (ในตอนนี้ พระอานนท์ถามพระอนุรุทธะว่า พระบรมศาสดาปรินิพพานแล้วหรือ” พระอนุรุทธะตอบว่า ยังก่อนกำลังเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธ) พระศาสดาทรงออกจากสัญญาเวทยิตนิโรธแล้ว เข้าฌานที่ ๘ ย้อนมาฌานที่ ๑ แล้วเข้าฌานที่ ๒-๓-๔ ออกจากฌานที่ ๔ แล้วปรินิพพาน ในเวลาใกล้รุ่งของวันอังคารขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนวิสาขะ (เดือน ๖)

เมื่อปรินิพพานแล้ว เวลายังไม่สว่าง พระอนุรุทธะกับพระอานนท์ช่วยกันแสดงธรรมให้คลายความสลดใจไปจนสว่าง เมื่อสว่างแล้ว พระอนุรุทธะให้พระอานนท์ไปแจ้งข่าวแก่มัลลกษัตริย์

มัลลกษัตริย์ได้ประกาศไปทั่วเมือง แล้วนำผ้าขาวอย่างดี ๕๐๐ พับ ไปยังที่ปรินิพพาน จัดบูชาพระพุทธสรีระ ๖ วัน ในวันที่ ๗ จึงอัญเชิญพระพุทธสรีระเข้าพระนครทางประตูด้านทิศเหนือ ออกทางทิศตะวันออก ไปถวายพระเพลิงที่**มกุฏพันธนเจดีย์**

คราวนั้น พระมหากัสสปะพร้อมด้วยภิกษุบริวาร ๕๐๐ รูป เดินทางจากเมืองปาวาจะไปยังกุสินารา ในระหว่างทางร้อนจัดเข้าพักใต้ร่มไม้ พบอาชีวกคนหนึ่ง เดินสวนทางมาและแจ้งข่าวปรินิพพาน พอทราบข่าว ภิกษุที่มีกิเลสก็พากันร้องไห้กลิ้งเกลือก ที่สิ้นกิเลสแล้วก็พากันอดกลั้นด้วยธรรมสังเวช ภิกษุรูปหนึ่งชื่อ สุภัททวุฑฒบรรพชิต ได้กล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย (คือ ดีใจที่พระศาสดาปรินิพพาน จะได้ไม่มีคนคอยห้ามปรามเวลาทำผิด) ทำให้พระมหากัสสปะคิดทำสังคายนา จากนั้นพระมหากัสสปะจึงรีบพาภิกษุบริวารทั้งหมดไปยังมกุฏพันธนเจดีย์ พร้อมกับถวายบังคมพระยุคลบาทด้วยเศียรเกล้าของตน

เมื่อพระมหากัสสปะพร้อมด้วยบริวารถวายบังคมแล้ว เพลิงก็ลุกขึ้นไหม้พระสรีระจนหมด เหลืออยู่แต่เพียง ๕ อย่าง คือ พระอัฐิ พระเกศา พระโลมา พระนขา พระทันตา กับผ้าคู่หนึ่งเท่านั้น วันถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระนี้เป็นเหตุให้เกิด **วันอัฏฐมีบูชา**

แจกพระสารีริกธาตุ

เมื่อข่าวปรินิพพานแพร่หลายออกไป กษัตริย์และพราหมณ์ทั้ง ๗ นคร ได้ส่งทูตานุทูต (ทูตน้อยใหญ่) มาขอแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ คือ

๑. พระเจ้าอชาตศัตรู แห่งเมืองราชคฤห์
๒. กษัตริย์ลิจฉวี แห่งเมืองเวสาลี
๓. กษัตริย์ศากยะ แห่งเมืองกบิลพัสดุ์
๔. ถูลีกษัตริย์ แห่งเมืองอัลลกัปปะ
๕. โกลิยกษัตริย์ แห่งเมืองรามคาม
๖. มหาพราหมณ์ แห่งเมืองเวฏฐทีปกะ
๗. มัลลกษัตริย์ แห่งเมืองปาวา

มัลลกษัตริย์แห่งเมืองกุสินาราไม่ยอมแบ่ง ด้วยคิดว่าจะแบ่งคงจะไม่พอ และพระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จมาปรินิพพานในแคว้นของตน ตนย่อมมีสิทธิ์

ส่วนทูตนครต่างๆ ก็ไม่ยอมเช่นเดียวกัน จวนจะเกิดสงคราม ผลที่สุดต้องมอบให้**โทณพราหมณ์**เป็นผู้ตัดสิน โทณพราหมณ์พิจารณาเห็นว่ากุสินาราเป็นเมืองเล็กควรเป็นมิตรกับเมืองใหญ่ การทะเลาะกันเป็นการขัดต่อคำสั่งสอนของพระบรมศาสดา และสารีริกธาตุควรแพร่หลายไปยังนครต่างๆ จึงตกลงแบ่งสารีริกธาตุให้โดยใช้**ทะนาน**ตวง แล้วนำทะนานไปบรรจุสถูปไว้ เรียกว่า **ตุมพสถูป**

โมริยกษัตริย์ ส่งทูตมาขอภายหลัง ได้แต่เพียงอังคาร (เถ้าถ่าน) นำไปบรรจุสถูปไว้ ชื่อ **อังคารสถูป**

เจดีย์มี ๔ ประเภท คือ

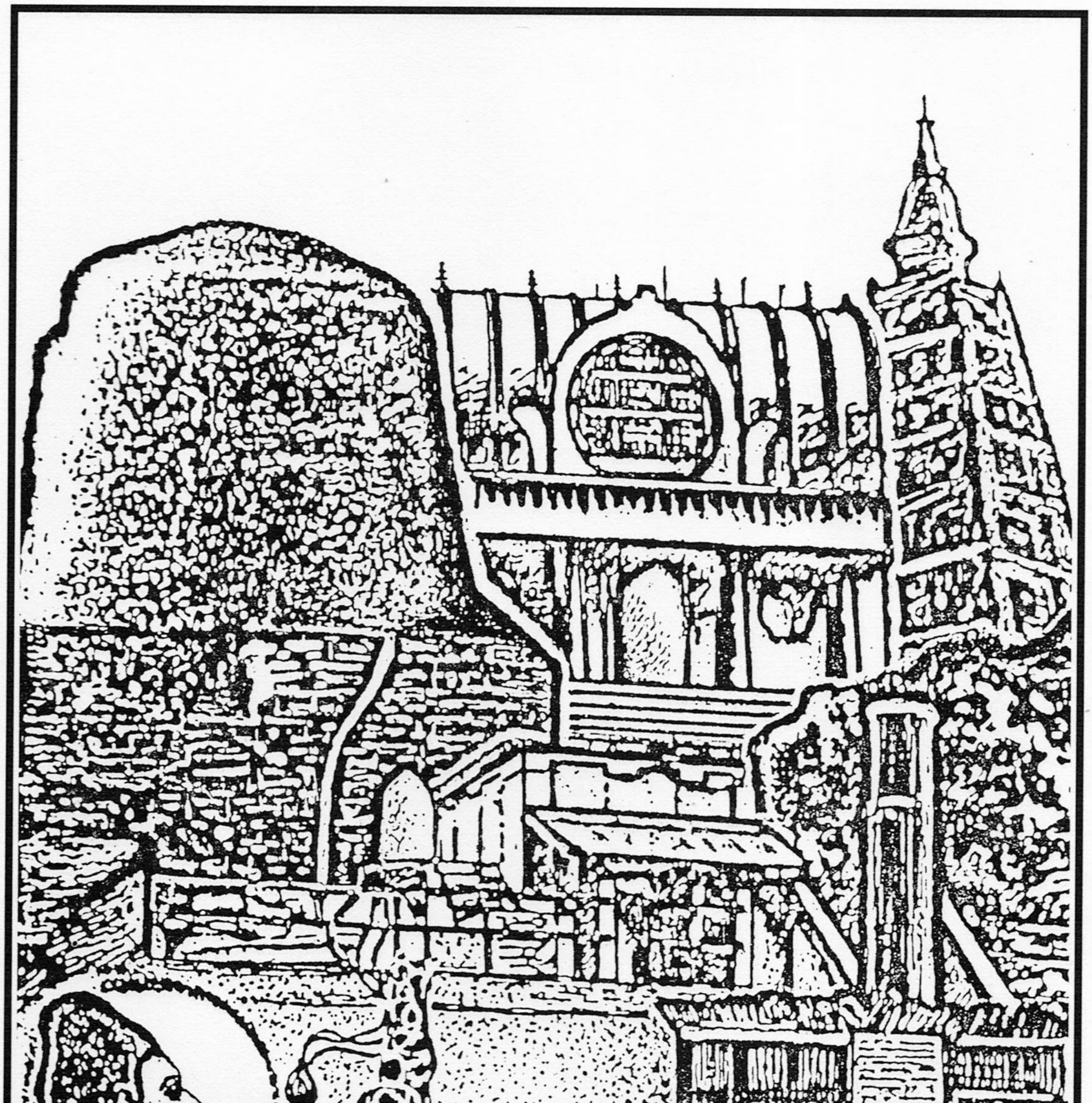
๑. ธาตุเจดีย์ เจดีย์ที่บรรจุสารีริกธาตุทั้ง ๗ แห่ง

๒. บริโภคเจดีย์ เจดีย์ที่บรรจุอังคาร-ทะนาน-และอัฐบริขารของพระศาสดา และหมายถึงสังเวชนียสถานด้วย

๓. ธรรมเจดีย์ เจดีย์ที่บรรจุพระธรรม

๔. อุเทสิกเจดีย์ คือพระพุทธรูป

เจดีย์ทั้ง ๔ ประเภท ได้แพร่หลายให้พุทธศาสนิกชนกราบไหว้จนถึงปัจจุบันนี้

พระพุทธองค์ตรัสว่า สถานที่ประสูติ - ตรัสรู้

แสดงธรรม - และปรินิพพาน - เป็นสังเวชนียสถาน

ตอนที่ ๑๒ การทำสังคายนาพระธรรมวินัย

การทำสังคายนา คือ การร้อยกรองพระธรรมวินัยแล้วจัดให้เป็นหมวดหมู่ พระสารีบุตรเถระเคยดำริจะทำเมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากเห็นนิครนถ์นาฏบุตรเสียชีวิตแล้ว พวกสาวกมีความเห็นแตกแยกจนถึงขั้นทะเลาะวิวาทกัน จึงมีความคิดว่า ควรทำสังคายนาเพื่อจัดคำสอนให้เป็นหมวดหมู่และเพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เรื่องนี้ สมเด็จพระบรมศาสดาก็ทรงเห็นชอบด้วย

ต่อมา พระสาวกผู้รักความเจริญแห่งพระศาสนา จึงทำสังคายนา ๕ ครั้ง โดยทำในชมพูทวีป (อินเดีย) ๓ ครั้ง ในลังกาทวีป (ศรีลังกา) ๒ ครั้ง มีสาเหตุและการทำแตกต่างกันดังนี้

ครั้งที่ ๑ เรียกว่า ปฐมสังคายนา ทำในชมพูทวีป

พระมหากัสสปะปรารภเหตุที่สุภัททวุฑฒบรรพชิตกล่าวจ้วงจาบพระธรรมวินัย ในเมื่อพระศาสดาปรินิพพานได้ ๗ วัน ด้วยเกรงว่าหากปล่อยไว้ต่อไปภายภาคหน้าสิ่งที่มิใช่ธรรมมิใช่วินัยจักรุ่งเรือง ธรรมวินัยจักเสื่อมสูญ จำจะต้องทำการสังคายนาพระธรรมวินัย จึงลงมือทำ โดยมี**พระมหากัสสปะเถระ**เป็นผู้ถาม **พระอุบาลีเถระ**เป็นผู้วิสัชนาพระวินัย **พระอานนท์เถระ**เป็นผู้วิสัชนาพระสูตรและพระอภิธรรม ทำเมื่อพระศาสดาปรินิพพานแล้วได้ ๓ เดือน **ที่ถ้ำสัตตบัณณคูหา** ข้างเขาเวภารบรรพต ใกล้กรุงราชคฤห์ แคว้นมคธ **มีพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นศาสนูปถัมภ์** ทำอยู่ ๗ เดือน จึงสำเร็จประชุมสงฆ์จำนวน ๕๐๐ รูป

ครั้งที่ ๒ เรียกว่า ทุติยสังคายนา ทำในชมพูทวีป

เมื่อพระศาสดาปรินิพพานได้ ๑๐๐ ปี พวกภิกษุวัชชีบุตรในเมืองไพสาลีแสดงวัตถุ ๑๐ ประการที่มิใช่ธรรมมิใช่วินัย พระยสกากัณฑบุตรเป็นประธาน พระเรวัตตเถระเป็นผู้ถาม พระสัพพกามีเป็นผู้ตอบ ทำที่วาลุการามเมืองไพสาลี

ประชุมสงฆ์ ๗๐๐ รูป พระเจ้ากาลาโศกราชเป็นศาสนูปถัมภ์ ทำอยู่ ๘ เดือน จึงสำเร็จ

ครั้งที่ ๓ เรียกว่า ตติยสังคายนา ทำในชมพูทวีป

เมื่อพระศาสดาปรินิพพานแล้วได้ ๒๑๘ ปี มีพวกเดียรถีย์ปลอมบวชในพระพุทธศาสนาทำให้ศาสนาเสื่อม พระโมคคัลลีบุตรติสสเถระได้จัดทำสังคายนาขึ้น โดยท่านเองเป็นประธานและเป็นผู้ถาม ภิกษุในเมืองปาฏลีบุตรเป็นผู้ตอบ ทำที่อโศการาม เมืองปาฏลีบุตร ประชุมสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นศาสนูปถัมภ์ ทำอยู่ ๙ เดือนจึงสำเร็จ และได้ส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนา ๑๐ สาย ยังแคว้นและประเทศต่างๆ รวมทั้งประเทศไทยด้วย

ครั้งที่ ๔ เรียกว่า จตุตถสังคายนา ทำในลังกาทวีป

เมื่อพระศาสดาปรินิพพานแล้วได้ ๒๓๖ ปี พระมหินทเถระโอรสของพระเจ้าอโศกมหาราช หวังจะประดิษฐานพระพุทธศาสนาในลังกาทวีป จึงทำสังคายนาที่ถูปาราม เมืองอนุราธบุรี ประชุมสงฆ์ ๖๘,๐๐๐ รูป โดยมีพระมหินทเถระเป็นผู้ถาม พระมหาอริฏฐเถระเป็นผู้ตอบ ทำอยู่ ๑๐ เดือน จึงสำเร็จ มีพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นศาสนูปถัมภ์

ครั้งที่ ๕ เรียกว่า ปัญจมสังคายนา ทำให้ลังกาทวีป

เมื่อพระศาสดาปรินิพพานแล้วได้ ๔๓๓ ปี พระพุทธัตถเถระเห็นความเสื่อมถอยแห่งปัญญาของกุลบุตร ไม่สะดวกแก่การท่องจำ ปรารภ อยากจารึกพระพุทธพจน์ลงในใบลาน และปรารภเหตุสงฆ์แตกแยกกันเป็น ๒ ฝ่าย พระพุทธัตถเถระเป็นประธานและเป็นผู้ถาม พระมหาติสสะเถระเป็นผู้ตอบ ประชุมสงฆ์จำนวน ๑,๐๐๐ รูป ทำที่มหาวิหาร มีพระเจ้าวัฏฏคามณีอภัยเป็นศาสนูปถัมภ์ ทำอยู่ ๑ ปี จึงสำเร็จ

เพราะการทำสังคายนาทั้ง ๕ ครั้งดังกล่าว จึงทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองแพร่หลายมาตราบเท่าทุกวันนี้.

